

Эхэ хайхан нютагаа эд хамта мандуулаар!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной
декабриин 21-нээ
гарана

Бүгэдэ
арадай
газетэ

1996
МАРТЫН
13
Хабарай эхин сагаан
бар
Һарын 23
СРЕДА
гарагай 4
№48 (19388)
Газетын сэн
хэлсээтэ.

Хабарай тарилга - 96

ХЭР БЭЛДЭНЭБ?

Хэнэйшье мэдэнээр, үбэлэй һаари хүйтэн үнгэржэ, уула хэдын оройгоор уняартаһаар, хабарай шэнжэ орожо эхилбэ. Газарай гэдэжэ эхилхэдэ, хүдөөгэйхид хабарайнгаа тарилга хэхээ яарадаг гэшэ.

Республикынгаа Хүдөө ажахын болон эдэе хоолой министрствын механизациин таһагай начальник Г. И. ТАРАЕВТАЙ манай һониной корреспондент Т. НИМБУЕВ хөөрэлдэжэ, ямар бэлэдхэлэй хэгдэжэ байһаарнь һонирхобо.

—1996 оной хабарай тарилгада хүдэлгэгдэхэ тракторнуудай 2780-нь гэхэ гү, али республикымнай бүхы тракторнуудай 35 процентнь заһабарилгадаагүй байна. Тийхэдэ сеялкэ, кувалтаторнуудай хахадын шахуу, анзаһануудай хахадһаа олониннь гэхэ гү, али 54 процентнь заһабарилгадаагүй байһаар.

Энэ үедэ бэлэдхэл һайнтайшье ажахынууд бии. Жэшээлхэдэ, Зэдэдэ - 71,2, Кабанскда - 71,5, Тарбагатайда 77,5 процент тракторнуудаа заһабарилжа табиһхай.

Мүн хурьһэ элдүүрилхэ түхээрлэгэнүүдэ үнгэрэгшэ жэлэй зун, намарай үедэ заһабарилжа үрдһин ажахынууд бии. Жэшээлхэдэ, Тарбагатайн районной таряшанай ажахынуудай "Авангард" нэгэдэл, Мухар-Шэбэрэй аймагай таряшанай ажахынуудай Барай нэгэдэл хүдөө ажахынгаа машинанууды 96 процент заһабариланхай. Тийхэдэ Хяагтын "Заря" колхоз, Зэдын Дээдэ - Бургалтайн колхоз техникээ гүйсэд заһабариланхай.

Түнхэнэй, Сэлэнгын, Хурамхаанай аймагуудай ажахынууд 45-һаа 57 процент хүрэтэр тракторнуудаа бэлэн болгоо. Газараа элдүүрилхэ техникэнь үшөөшье үсөөн заһабарилгандхай.

—Геннадий Иванович, манай республикын ажахынууд һүүлэй үедэ шэнэ техникээр хэр хангагдаа гэшэб?

—Ажахынууд худалдан абаха

мүнгэгүй байһан ушарһаа һүүлэй үедэ гэнжэтэ трактор, газар элдүүрилхэ болон хуряалгын машинанууды һүүлэй жэлүүдтэ худалдажа абаагүй.

Үнгэрэгшэ жэлдэ оройдоол 45 хүнгэн трактор, 50 комбайн бүхы республика доторнай хубаагдан байна. Тийхэдэ худалдажа абтаа бэшэ, лизингээр гэхэ гү, али үйлэдбэрлхэн продукция хожом тушаахаар үгтөө юм. Нэгэшье гэнжэтэ трактор абтаагүй. Бүхы 8 мянгаад тракторай 60 процентнь хүдэлжэ дүүрэн, нэлгэхэ туйлдаа хүрэншье һаа, үшөөл "һолжорһоор".

—Хабарай тарилгада бэлдэхэ талаар ямар хэмжээ ябуулганууд хэгдэнб?

—Манай министрствын мэргэжэлтэ хүдэлмэрилэгшэд хүдөө нютагуудаар гаража, шалгаа, шэнжээ, заабари заршам үгөө юм. Эрхэ бэшэ худалдан абаха ёһотой запас хэрэгсэлнүүдэй эгээ бага хөмжөө 13 миллиард түхэриг болохо гэжэ тодорхойлоо. Гэбэшье Буряад Республикын Правительство энэ шэглэлээр 7 миллиард түхэриг, тийхэдэ хабарай тарилгада 4 миллиард түхэриг үгэхэ болонхой.

Мүн ажахынууды тус тустань запас хэрэгсэл болон техникээр хангаха гурим тодорхойлогдоо. Тэдэниие эльгээдэг заводуудтай хэлсэнүүд баталагданхай.

Олонхи ажахынуудта заһабарилга хэгдэжэ байһаншье һаа, запас частьнуудай дутагдан шалтаганһаа, илангата гэнжэтэ тракторнуудай

заһабарилга удаарна.

Запас частьнуудай дутагдал бага болгохын тула министрствэмнай нютагай промышлена предприятиянууды хабаадуулжа эхилэ. Мүнөө үедэ дүтын заводуудта 96 ондоо нэрэтэй запас хэрэгсэлнүүд бүтээгдэнэ. Судна бүтээлгын, локомотив-вагон заһабарилгын заводууд, Кабанскын райондохы Сэлэнгын машзавод республикынгаа агропромышленна комплексын захилнууды яаралтайгаар бүтээжэ эхилэнхэй.

—Тоһо, түлишын талаар ямар байдалтай байгданаб?

—Хабарай тарилга үнгэрэгшын тула республикадамнай 13984 тонно бензин, 22576 тонно соларка, 940 тонно дизелин тоһон, 480 тонно автол гэхэшэлэн 33185 миллион түхэригэй түлишэ-түрхисэ хэрэгтэй.

Россин болон Буряад Республикын шийдхэбэрээр үйлэдбэрлхэн продукция эдэе хоолой федеральна ба республикын жасануудта хожом тушаахаар түлишэ, түрхисэ абтаха юм. Иигэжэ говарна урьһаламжын гуримар түлишэ асаруулжа хэлсэнүүд, документүүд бэлдэгдэжэ байнхай.

—Хүдөө ажахын гол кампанинуудта техникээ урагштай хүдэлгэхэ талаар ямар нэгэн шэнэ юмэ хараалагданагүй гү?

—Хүдөөгэй ажахынуудай машинно-техникын ехэнхи хубинь хуушараад, олонхи запас хэрэгсэлнүүдэй дутагдажа байһан мүнөө сагта Ивалгын, Сэлэнгын, Хяагтын, Хэжэнгын аймагуудта машинно-технологическа станцинууды байгуулжа шийдхэбэри абтанхай. Ажал эрхилэлгын ямаршье гурим шэлэнэн хүдөө ажахын продукция үйлэдбэрлэгшэдэй бүхы техникыень эдэ станцинууд заһабарилжа, запас частьнуудаар хангаха хүсэтэй предприятия болохо юм.

—Зай, һайн бэлэйт.

УЛАМ ОЙРТОНО

Кабанск. (Телефоноор абтаба.) Районной хүдөө ажахын управлениин начальник В. М. Коршунов иигэжэ мэдээсэнэ: Районной ажахынуудай инженерно-техническэ албанай мэргэжэлтэдэй суглаан һаяхан болобо. Хабарай тарилгада хабаадуулагдаха машина, техникын хэр бэлэн болгогдожо байһан, тоһо түлишын асуудалнууд харагдан байна. Шалгалтын комиссиин гэшүүдэй мэдүүлһэнэй ёһоор, районной бэшэ ажахынууд соһоо байгал-хударын совхозой байдал зарим тэды бараг гэжэ тоологдоо. Хандалын, Ойморой совхозууд барагуудай тоодо оролсодог байна. Эдэ ажахынууд мүнгэн хангаар, запас хэрэгсэлнүүдээр хэды ядалдаашье һаа, техникэ заһабарилжа хүдэлмэрээ балай зогсооногүй.

Хүдөө ажахын техникын байдалыень район дотор бүхыдэнэ абаад харахада, ажахынууд

заһабарилгата түгэс үшөө эхилээдүй. Запас хэрэгсэлнүүды худалдажа абаха мүнгэ зөөригү дээрэнэ имэ байдал тохөөлдөө. Бүри һая болотор ажахы бүхэндэ машина, техникэ хадагалдаг ба заһабарилдаг албан хүдэлгэшэ бэлэй. Мүнөө Хандалын, Ойморой совхозуудта имэ албан үлөөгдэнхэй юм.

Хабарай тарилгын эхилтэр энэ харюусалгатай хаһада хабаадуулагдаха техникээ заһабарилжа дүүргэхэ талаар тодорхой хэмжээнүүд хараалагдаа. Тодорхойлон хэлэбэл, үнэтэйшье болохо һаань, Сэлэнгын машина бүтээдэг заводтой хани барисаа байгуулжа, тэдэнэрэй туһаламжаар заһабарилгата хэхээр түсэблэнэн байна. Март һарын һүүл багаар апрель һарын эхээр ажахынууд хоорондын шалгалта үнгэрэгдэхөөр шийдхэгдээ.

ХИНАЛТЫН ҮҮРГЫЕ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ

Хиналтын онол арганүүдэй үгы байһан ушарһаа али бүхы һайн юмэн хохиджо һапахадаа магадгүй. Угайдхадаа, хиналтын онол арганүүдэй хангалтагүй байгаа гэшэ һаань, али бүхы юмэн хосорон һапаха гэжэ республикын Президент П. В. Потапов үнгэрэгшэн хиналтын зургануудай зүблөөн дээрэ тэмдэглэгдээ.

Албанайнгаа зорилгонууд түхэй, тэрэнэй хүдэлмэрийн дүнгүүд, шухала асуудалнууд, дутуу дунданууд түхэй хинан шалгадаг зихи бүхэнэй түвөөлгшэ дэлгэрэнгызээр хөөрэнэн байна. Жэшээнь, эдэнэй зариманай, түсхэйлбал, гүрэнэй худалдаа нөймаанай инспекциин хүдэлмэри олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй анхар дор ходоодо байдаг гэшэ. Шанар муутай эдэ хоолой зүйлнүүдэй худалдаанда гаргагдахагүй хойноһоо бүхы республика дотороо оройдоол 21 хүдэлмэрилэгшэтэй албан зургаан хинажа шадаха гэшэ гү? Угайдхадаа, үпан үргэнвөр хүгжөөгдэжэ байһан дэлгүүр ямаршье тоо бүридхэлдэ, хиналтада абтахаар бэшэ. Имангал үнгэрэн жэлдэ 42 тонно эдэе хоолой зүйлнүүды инспекторнууд худалдаа наймаанһаа болуулһан байгаа. Гүтаһаһан мүү эдэе хоолой зүйлнүүды дахинаа магазин тагууд дээрэ гаргагдахагүйнь тула гүйсэд һайнаар шалгаха аргагүй байһабди гэжэ инспекциин начальник П. Г. Зурбановагай мэдүүлгы бурүүшаахын аргагүй.

Онол тоотө инспекцинүүдэй түвөөлгшэдэй зариманинь һэшхэлгүй ябадал гаргажа, али бүхы дутуу дундануудта хайхардаггүй гэхэ гү, али япа түпүүлхэгүйһөө гадна, эдигэ абахашье ушар үзэгдэгдэ байна. Транспортна инспекциин начальнигы ажалһаань гарган ушар үшөөл элхэнээр һанагдана.

Тохогдоһон япануудай 40 процентнь шалгагшадай аша туһада ородог байхадань, тэдэнэр шадаал һаа, ехээр япа ашахые оролдодог байна гэжэ Интимонополюнополитикын талааруправлениин начальник П. Я. Боргопов тэмдэглэбэ. Тийхэдэ хиналтын зургаанууд хэтэрмэ онол байна бшуу.

Хинан шалгадаг зургаануудай мэргэжэлтэдэй ушар ёһо ойлгохо байһые, эрдэ мэдэсые шалгаха шухала гэжэ республикын прокурор Я. Ф. Покацкий тэмдэглээ. Тэдэнэй мэргэжэл шадабарийн һула байлга ехэ хохидол ушаруулна бшуу. Гүрэнэй хиналтые Президент болон Прадай Хуралай хангалзалга дор абаха шухала гэжэ Президент болон Правительствын аппаратай хиналтын захиргаанай начальник Н. М. Белокопдов хэлэбэ. Тийхэдэ тэрэ Татарстанай дүй дүршэлые жэшээ болгон харуулаа. Тэндэ гүрэнэй хиналты "хуушараа" гэжэ бгнээд, тараажархөгүй байха юм. Саг үргэлжэ хиналта шалгалта хэхэ бэшэ, харин нэгэ үргэн ехэ шалгалта хээд, ямар нэгэн эмкин хүдэлмэри түхэй дүүрэн мэдээсэл абаха ёһотой гэжэ тэмдэглээ.

Республикын Президент П. В. Потапов зүблөөнэй дүнгүүды согсолходоо, хиналтын бүхы зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй дунда аттестаци үнгэрэгшэ, мэргэжэл шадабарийнь шалгаха шухала гэжэ зааба. Тэдэнэртэ методическа туһаламжа үзүүлхэ шухала гэжэ онсолһон байна. Хинан шалгадаг зургаануудай хүдэлмэри түхэй хүн зондо мэдээсэл дуулгажа байха шухала гэжэ Президент мүн э тэмдэглээ. Тийхэдэ хунүүдэй гүйлтануудта, гомдоннуудта анхаралтайгаар хандахыень дурадханан байха юм. Опнмитын социальна талаһаань хамгаалгы анхарха зэргэтэйбди. Ушарынь гэхэдэ, үнэн зүбтэ этигэл найдаһаа эсэслэн алдаха ёһогүйбди.

Буряад Республикын Президентын ба Правительствын хэблэлэй албан.

ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ДААБАРЯАР

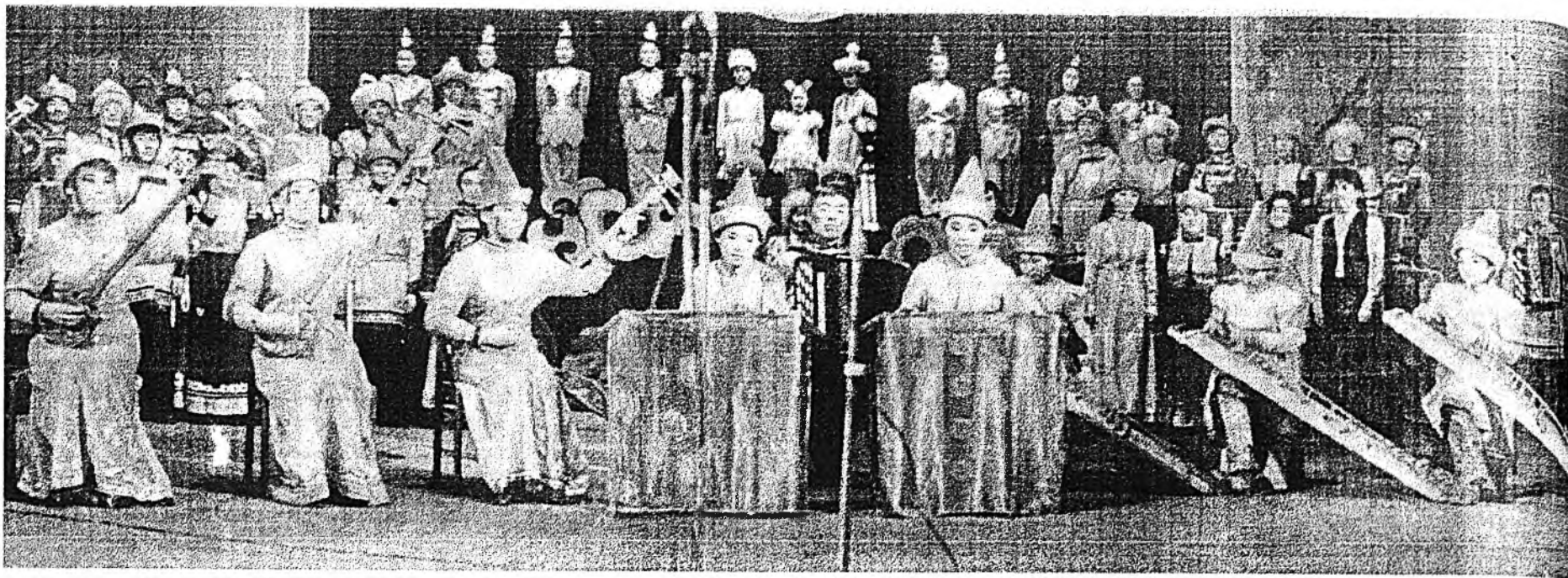
Агын автономито округой гулваагаар һая томилогдоһон Болот Аюшиев гүрэнэй дээдын зургаануудай урда Агын округой социально-экономическа байдалые хамтаараа хаража, шэнжэлжэ үзэхые гуйһан байна. Түрүүшээр тэрэн муртэй дэмжэгдээгүй байһан аад, һаянай анхарал хандуулжа эхилбэ янзатай. Эндэ һая Правительствоын Түрүүлэгшын даабаряар Россин Федерациин Металлургиин талаар комитетэй Финансово-экономическа главкын

начальник Е. Бояринов зориута Новоорловск һуурин ерээд ажаллажа байна. Тэрэ эндэхи задаран хандаржа байһан Орловскын ашагта малтамал шанаржуулгын комбинадай асуудалнууды шэнжэлжэ эхилэ. Дүнгүүдыень Россин Правительствата элидхэхэ юм ха.

Түбэй айлан - түлөөлэгшые округой захиргаанай толгойлогшо Б. Аюшиев хүүдэтэйгөөр хүлээн абаба.

Ц. ГОНГРОВ.

НЮТАГ ЗОНОЙ ШАРАЙ ХАЙХАН

Аарса жодоо хангалтай
Аглаг тэнюун нютаг лэ,
Аарса, айруул эдеэтэй
Ангууша хонгор нютаг лэ.
Дабтамал булад эмсэгтэй
Дархан солотон олон лэ,
Урайни сагнаа суурханан
Уран дүшын орон лэ.

Захаамин нютаг гэхэдэ, Буряадай бэлигтэ поэт Д. Улзытуевай шүлэгүүдэй эдэ мүнүүдэ эзэлүүдгүй сэдхэлдэ мүндэлэн ханагдаадхидаг бэшэ гү? Буряад драмын академическэ театрай байшан соо маргын 5-най үдэшэ заха холын захаминайхид Сагаалгание тэмдэглэбэ. харьдагууднаа хабарай нэбшээ асаржа ерэнэн хүдөөгэйхид, шислэл хойдо ажалуугшад уулзажа, һайндэрэй дүхэригтэ найрлаба, хүхибэ, сэнгэбэ даа.

Заншалай ёһоор, гал улаан Хулгана жэлэй эрхэ хаһадаа ороһонтойнь дашарамдуулан, театрай бэлиг түгэс артистнуудай шог энээдэтэй, өөрсэ янзын программатай зүжэг наадаар сугларашадые баясуулһанайнь удаа хадата нютагай түлөөлэгшэд тайзан дээрэ гараба. Аймагай захиргаанай гулваа В. Б. Соктоев, аха захатанай зүгһөө Г. О. Батуев, республика соогоо үнинһөө суутай хонишон, фермер Е. Р. Норбоева, багшын ажалай ветеран С. П. Дугаров гэгшэд энэ һайндэр-уулзалгаар нютагаархидаа амаршалха

зуураа, он жэлнүүдэй ошохо бүри хайхан заншалнай улам батажан хүгжэжэ, байдалнай заһаран хайжархань болгогой гэжэ үрээбэ.

Ниислэл хотын түлөөлэгшэдэй зүгһөө "Хадата Захаамин" жасын президент В. Б. Бадмаев, орлогшонь П. О. Доржиев гэгшэд үгэ хэлэхэдээ, ажал хэрэгээрээ, бэлиг шадабаряараа аймагаа

суурхуулан түрүү хүнүүдые магтан дурдажа, Хулгана жэлдэ булганда элүүр мэндые, амгалан тайбание хүсэбэ.

Сэдхэлдэ сэсэг халбаруулма хайхан дуунууд, үрээл үгэнүүд энэ үдэшэ олоор эдэлээ даа. Цахирай интернат хургуулин дэргэдэхи хүүгэдэй "Ургы" ансамблиин суу холо саагуур таранхай. Тус ансамблиин уран хайханай хүтэлбэрилэгшэ М. Б.

Хубриков шадабари бэлигээ хүүгэдтэ дууһан зориулдаг юм. Тиймэһээл ятаг дээрэ наадагшадай - "ургыхануудай" шадабари, дуунуудын илангаяа зохишоогдоо.

Ульгам хатарнуудтаа илангаяа ульһатай Николай Тарбаев, шог үгүүлэлнүүдые шадамараар гүйсэдхэдэг Николай Соктоев, аймагай соёлые хүгжөөлгэдэ габыятай Елизавета Доржиева гэгшэд үдэшые хүтэлөө. Мэлэ нютагай соёлой эдэбхитэдэй ёһор, Дүтэлүүрһээ үбгэ һамган хоёр Шагдуровтанай гүйсэдхэһэн уянгата дуунууд харагшадай халуун утгамжада хүртөө.

Үлэгшэн нютагнаа уг гарбалтай хатаршан Сергей Раднаев монгол арадай "Хөө хар" гэхэн хатар ялас гэмээр гүйсэдхэбэ. "Байгал", "Эргырон" ансамбльнуудта тэрэ удаан хүдэлөө, мүнөө Зүүн Сибириин соёлой болон искусствын академиэ хореографиин багшаар ажаллана. С. Ц. Раднаев "Буряад Республикын соёлой габыята хүдэлмэрилэгшэ" гэхэн нэрэ зэргэдэ хүртэнхэй.

Дархинта нютаг тоонтотой Буряад Республикын арадай артист Олег Бабуев Үхэр хулганын ажабайдалһаа энээдэтэй үзэгдэлнүүдые харуулаһаа гадна, "Ододой заабаряар" гэхэн шог үгүүлэл

өөр онсо маягтайгаар гүйсэдхэжэ, энээдэ зугаа дэлгээгээ. "Артистнууд Саян Жамбалов, Баир Дышенов гэгшэдэй гүйсэдхэһэн хоёр үбгэдэй хошоо ярилдаан ехэтэ хайшаагдаба. Нюдэлһөө уһа гаратар энээбэб", - гэжэ нэгэ харагша ханамжаяа хэлэжэ байна бэлэй.

Үнэхөөрөөшье, үдэрнүүдэй үрдилдөөн-һубарян соогуур хэзээ энээһэн-хүхиһэнөөшье мартажархёод, газарай хэрэгүүдээр "гэнжэлүүлшоод" ябагдадаг ха юм даа. Ямар маягтайгаар, хайшан гээд гүйсэдхөө наа, харагшадай эльгэ ханаахабибди гээд одоод оролдожо, үгэ бүхэнөө артистнууднай мүлүдэг ёһотой.

Ёһор наадан, сэнгэлгэн театрай фойе соо үргэлжлөө. Хэр үнинэйшые уулзаагүй зон ушарна. Жэшээлхэдэ, Үлэгшэн нютагтаа мүнөө Содном нүхэртэйгөө фермер болоод ажаллажа байһан Шүлтэм Намсараевна Дондоковатай арба гаран жэлдэ харалсаагүй байһанаа уулзабабди. "Долоон үхибүүтэйбди. Ажаллаад лэ байгаа гүбди даа", - гээд олон үггүйгөөршье наа, байдал тухайгаа үетэнэйнгөө хөөрэхэдэнь баярлабаб. Аяар долоон хүүгэдтэйшые наа, үнөөхил залуу сарюун зандаа хадань наанаандаа адаглан хайхашаагаа бэлэйб.

Мүн тийхэдэ ниитын хэрэгүүдтэ хэшэг-хубитаа оруулжа байдаг нютагтаа хүндэтэй фермер Ш. Ц. Гармаевтай наһанайнь нүхэр Галина Содномовна һайндэртэ ерэнхэй, булта зонтой дулаахан үгээ андалдажа байна нэн. "ВАРК-ымнай иимэ үүсхэл гарганын болоо. Нютаг зоноо хаража, сэдхэлээ ханаахаһаа хайхан юун байхаб", - гэхэн ханамжа мүн лэ дуудана нэн.

Захаамин хангайн хэшэг ангай, малай мяхан табагууд сагаан эдеэн элбэг-дэлбэг байгаа. Эдэ бүгэдэһнөө уламжалан. Үдэшые үүсхэн эмхидхэһэн нютагай нэгэдэлэй эдэбхитэдтэ баяр баясхалан хүргэмөөр гээд сугларашад нэгэн ханамжатай байгаа.

Нютаг зоной шарай хайхан гэхэн үнэн зүб баталамжа даа гээд энэ үдэшын удаа ханагдаһаниинь гайхалгүй.

Г. ДАШЕЕВА
ЗУРАГУУДАА ЭЭРЭ: һайндэрэй үедэ.

С. БАЛДУЕВАЙ
Ц. ЦЫРЕНЖАПОВОЙ
фотонууд

Россин Федерацин Гүрэнгэй Дүүмээр Профсоюзонь профессиональн союзуд тухай гэдэнэй эрхэнүүд ба ажал ябуулагын хамгаалга" гэдэн Россин Федерацин Хуули баталан абагтаад, 1996 оной январин 12-то Россин Федерацин Президент Б.Н. Ельцин гарга табиһан байна. Тингэжэ бүхы Росси соохи олон тоото профсоюзай организацинууд хүсэндөө орһон энэ Хуулине хүтэлбэри болохо, эрилтэнүүдыень дүүргэхэ уялгатай болобо гээшэ. Гэхэ зуура манай республикын арадай Хурал тэрэ үеэр миин лэ гараа дэлгэдэ хуугаагүй гэхэдэ, болоно. Юундэб гэхэдэ, Буряад Республикын Арадай Хурал Буряад Республика доторхи профсоюзонь союзуд тухай Буряад Республикын Хуули 1995 оной ноябриин 22-то нэгдэхэ уншалгаар баталан абһан байһа бшуу. "Нэгдэхэ уншалгаар баталан абтаба" гэжэ бшэхэдэ, тус Хуули тухай үшөө олон дурадхалнууд ба ажаллагууд орохо, нарийжуулан һайжаруулагдаха ёһотой гэдэн ойлгосо байна ха юм. Тинмэһээ Хуулин эссэлэн баталагдатар профсоюзай эхчинүүд ба гэшүүд өөрынгөө һанамжа, дурадхалнуудые оруулаха аргатай байна гээд эндэ өмсөһө.

Энээнһээ урдахи жэлнүүдтэ профсоюзуд өөрын хуулигүй байһан ха юм. Хуули ёһоор гүрэннйе байгуулаха зорилго урдаа табиһан хадаа профсоюзуд үргэн арад зоной аша тухые хамгаалдаг, саашадаашье хамгаалха байһан гула тус хуулиингаа хүсөөр юу хэжэ болохо байнаб, юу хэжэ болохогүйб гээд һайн мэдэхэ ёһотой болоно.

Мүнөө дээрээ бүхы ороной, үн манай республикын ажалшад, бүхы хүн зоной ажабайдалай ба ажагуудалай эмжээн доошоһно, үгытэй ба дуу байдалтай бүлэнүүдэй тоо олошорно, ажалгүй ябаха, гэмтэ ябадал гаргаха ушарнууд һүжэрнэ. Республикмынай промышленна предприятинуудай, колхоз, совхозуудай, организацинууд болон эмхи зургаануудай ажалшад олон харанууд соо салын хүлһээ абаха аргагүй бэонхой гээд бултанда мэдээжэ байха.

Иймэ эрхэ байдалда профсоюзудай гэшүүд ямар нэгэ эрхэтэй юм гү гэдэн асуудал гаража болохо. Тус асуудалда херюу Хуулин 11-дэхи статья соо үгтэнэ:

"Профсоюзуд мүнөө хүсэндөө байһан хуулитай зохилдуулан, хүдэлмэрилэгшэдэй ажалай болон социальн-экономическа эрхэнүүдэй түлөө профсоюзай тэмсэлэй арга нүхсэл болгон хэрэглэжэ, буһалгаануудые, аргаануудые, митингнүүдые,

бусад хамтын ябуулануудые эмхидхэхэ ба үнгэргэхэ эрхэтэй".

Сэхынь хэлэхэдэ, бидэнэр-республикын профсоюзудай совет, һалбари һалбарин профсоюзай республиканска комитетүүд тус хуули зохёон табилагада өөрынгөө хубитые оруулһан, һанамжануудые хэлэжэ, горитой

олонхи статьянуудсоо профсоюзудай эрхэнүүд тухай гол түлэб хэлэгдэнэ. Тинмэшые байха ёһотой юм бээр. Тингэбшые профессиональн союзудай уялганууд тухай тон багаар бэшгэдээ. Профсоюзудай уялганууд тухай гансал 21-дэхи статья соо хэлэгдэнэ. Тус статья 4 пунктһаа бүридэнэ. Минии һанахада,

Профсоюзай ажабайдал

ЭРХЭНҮҮД, УЯЛГАНУДНАЙ ЯМАР БЭ?

хубилалтануудые ба нэмэлтэнүүдые оруулһан байна. Россин Федераци дотор гүрэн, хүдэлмэри үгэгшэ ба профсоюзудай хоорондохи харилсае яаж байгуулаха тухай хуули үгы гээд тэмдэглэе. Тэрэнһээ гадуур һүүлэй жэлнүүдтэ экономическа, ажалай, социальн, ниитын-политическэ харилсаанууд ехээр хубилжа, Россин гүрэн түрүн конституционно үндэһэ һууринууд ондоо болонхой. Тинмэһээ профсоюзай хуули ёһоной, ниитын-политическэ статус хубилаа юм ааб даа. Юрэнхы дээрэн абаха харабал, имагтал профсоюзуд ажалшад аша тухые хараха, хамгаалха аргатай байна бшуу. Ушар тинмэһээ профсоюзуд тухай хуули соо

"Профсоюзудай эрхые лаб хангалга" гэдэн тусхай бүлэг үгтэнэ. Хуулинууд соо профсоюзудай эрхэнүүдэй һайнаар тодорхойлогдон байбал, профсоюзай гэшүүдэй эрхые коллективнэ гү, али бусад аргаар хамгаалхада бэлэн байха гээд ойлгосотой байха ёһотой. Тэрэнһээ гадуур "профсоюзудай эрхэнүүдые, тэрэндэ үгтэнэн лаб хангалгын зүйлнүүдые эбдэнэн тушаалта нюурнууд Россин Федерацин хуулинуудтай зохилдуулан, захиргаанай, дисциплинарна, уголовно харюусалгада хабаадуулагдадаг, - гэжэ хуулин 27-дохи статья соо тодорхойгоор бэшээтэй байна.

Гэхэтэй хамта Буряад Республикын профсоюзай эхчинүүд гүрэнэй зургаануудтай, нютагай өөһэдүгөө хүтэлбэригын зургаануудтай, ажал үгэгшэдтэй ямар харилсаатай байха тухай хуули соо тодорхойлогдоно. Профсоюзудай уялганууд тухай Хуули дотор тодорхойгоор хэлэгдэбэ. "Профсоюзудай гол эрхэнүүд ба уялганууд" гэдэн хоёрдохи бүлэг булта тус асуудалда зорюулагдана. Хоёрдохи бүлэгэй

профсоюзудай уялганууд тухай багаар бэшгэдээ гээшэ даа. Үнэн дээрээ профсоюзудай уялганууд үшөө олон янзын, үргэн байха ёһотой. Энэ баримта "Буряад Республика доторхи профессиональн союзуд тухай" Буряад Республикын Хуулин дугуу дундануудай нэгэн гэжэ тоологдохо ёһотой. Тиэхэдэ профсоюзудай гэшүүдые социальн талаарнь хамгаалха асуудал хуулин соо һайнаар һуурига олоогүй.

А жалай түлбэри тухай асуудал нилээд шухала асуудалнуудай нэгэн гээшэ ааб даа. Хуулин ёһоор профсоюзудай социальн-ажалай эрхэнүүдые хамгаалха, профсоюзай гэшүүдэй аша тухые хараада абаха, ажалай талаар хамтын хэлсээнүүдые баталха, ажал тухай хуулин дүүргэлтын хойноһоо хиналта тогтоохо гэхэ мэтэ эрхэнүүд профсоюзудтай үгтэнхэй.

Түлбэрин гурим, материална урмашуулгын зүйлнүүд, салын хүлһэнэй, ажалайн хэмжээн, ажалһаа сүлөөлгэ гэхэ мэтэ асуудалнууд хамтын хэлсээнүүдэй үгдээр, профсоюзай эхчинүүдэй хабаадалгатайгаар шийдхэгдэхэ ёһотой гэжэ хуули соо хэлэгдэнэ.

Россин Федерацин, мүн Буряад Республикын Хуули гаргалгын зургаануудай баталан абһан профсоюзуд тухай хуулинууд дэлгүүрэй экономикын үедэ профсоюзудай гэшүүдэй хамгаалалгатай байха ябадалые хангана. Имагтал профсоюзуд мүнөө дээрээ ажалша зонойнгоо аша тухые хамгаалжа шадаха олонийтын эмхи болоно бшуу.

Л. СУЛЬЖЕНКО,
Буряад Республикын соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай рескомой түрүүлэгшэ.

ШАГНАЛНУУД

Эрдэм-шэнжэлэлгын урда габыятай байһанайн ба үни удаан саг соо оролдосотойгоор хүдэлмэрилһэнэйнь түлөө Буряад Республикын Президент 1996 оной февраллин 26-най Зарлигаар Россин Эрдэмэй академин Сибириин таһагай Буряадай институтай лабораторие даагша **Бойков Тимофей Гордеевичтэ "Буряад Республикын эрдэмэй габыята ажал ябуулагша"** гэдэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгобо.

Элүүрые хамгаалгада габыятай байһанайн ба үни удаан саг соо оролдосотойгоор хүдэлмэрилһэнэйнь түлөө Буряад Республикын Президент 1996 оной февраллин 26-най Зарлигаар **"Буряад Республикын габыята врач"** гэдэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгобо гэбэл;

Березовскай Надежда Николаевна - Кабанскы районий "Тимлойцемент" гэжэ акционернэ бүгэмэй "Цементник" гэжэ санатори-профилакторини врач.

Иванова Валентина Алексеевна - ВСЖД-гэй Улаан-Үдэ станцини отделенческэ больницын отделение даагша.

Олохов Моисей Михайлович - Улаан-Үдэ хотын стационарни 1-дэхи нэгэдэлэй врач.

Үйлэдбэрин хүтжөөлгэдэ габыятай байһанайн ба үни удаан саг соо оролдосотойгоор хүдэлмэрилһэнэйнь түлөө Буряад Республикын Президент 1996 оной февраллин 26-най Зарлигаар Забайкалин апатитова заводой директор **Бербаев Дмитрий Гундиновичтэ "Буряад Республикын габыята шиженер"** гэдэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгобо.

Автомобильна транспортда габыятай байһанайн түлөө Буряад Республикын Президент 1996 оной февраллин 26-най Зарлигаар Захааминэй аймагай "Закаменск-автотранс" гэжэ акционернэ бүлгэмэй генеральн директор **Балданов Владимир Эдуардовичтэ "Буряад Республикын транспорттын габыята хүдэлмэрилэгшэ"** гэдэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгобо.

Ой модоной ажахые хүтжөөлгэдэ габыятай байһанайн түлөө Буряад Республикын Президент 1996 оной февраллин 26-най Зарлигаар Хорин ажахы хоорондын лесхозой директор **Бальхеев Сергей Николаевичтэ "Буряад Республикын ой модоной ажахын габыята хүдэлмэрилэгшэ"** гэдэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгобо.

ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ХҮДЭЛМЭРИИН ДОЛООН ХОНОГ

"Социальн хамгаалгын зургаануудай 1995 ондо хэһэн хүдэлмэрин дүнгүүд ба 1996 ондо бэлүүлэгдэхэ зорилгонууд тухай" социальн хамгаалгын зургаануудай республиканска зүблөөн-семинар мартын 12 - 13-да үнгэргэгдэжэ байна. Хилэ хамгаалгын асуудалнуудаар, шэфскэ харилсаа холбоонуудай талаар аймагуудай захиргаануудай толгойлогшонорой зүблөөн мартын 12-то Хяпта хотодо эмхидхэгдээ.

Буряад Республикын Арадай Хуралай сесси мартын 15-да болохо.

Буряад Республикын социальн-экономическа хүгжэлтын федеральн программа хаража үзэхэ талаар Россин Федерацин Правительствон мартын 14-дэ болохо заседанида Буряад Республикын Президент Л.В. Потапов хабаадаха. Республикын Правительствое толгойлошо хубинь асуудалнуудаар эрхэтэдтэй мартын 11-дэ уулзаба.

Буряад Республикын Правительствон Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо В.К. Агалавой харгалзалан хүтэлбэрилдэг министрствэнүүд болон албан зургаануудта, экономика тогтууртай болгохо гол шэглэлнүүдээр хүдэлмэри ябуулагдажа байна. Байгал нуурай ба тэрэнэй оршондохи уһанай нөөсөнүүдые гамтайгаар хэрэглэхэ, хамгаалха талаар онсо эрхэ түлөөлэгшэнүүд тухай Россин Федерацин Правительствон болон Буряад Республикын Правительствон хоорондохи хэлсээн, "Оршон тойронхи байгаалие хамгаалха тухай" Хуулин проект дээрэ энэ долоон хоногой турша соо хүдэлхэ юм. Хабарай тарилгын хүдэлмэри ябуулаха талаар республикын оперативна штабай заседани мартын 14-дэ болохо. Ой модо хамгаалха талаар бүлэг аймагуудай түлөөлэгшэдэй зүблөөн энэ үдэр Хэжэнгэ һууринда зарлагдаха байна. Москва хотодо үнгэргэгдэхэ Буряад Республикын үдэрнүүдтэ бэлэдхэл үргэлжэлһөөр. Уһанай ажахын асуудалнуудаар зүблөөн мартын 13-да эмхидхэгдэхээр түсэблэгдэнхэй.

Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо А.Н. Жильцовоё харгалзалан ударидадаг министрствэнүүдтэ 1996 оной республикын бюджетдээ мүнгэ зөөрээр предприятинуудые дэмжэхэ дүрим, 1997 ондо республикын социальн-экономическа хүгжэлтын багсаамжалгануудые тодорхойлолгын гурим зохёогдожо байна. Буряад Республикын Эрхүүгэй областин хоорондо экономика хэлсэ баталха хүдэлмэри ябуулагдана. Республиканска бюджетдээ һомологдодог эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдтэ салын хүлһыень ямараар түлэжэ байһыень Финансын министрство шалгана. Федеральн почтын хэлхээ холбооной захиргаанай мүнгэн һангай-ажахын ажал ябуулгы федеральн казначействын управлени шалгана. һуралсалай газарнуудай ярмаг үнгэргэлгэдэ Ажалай ба Ажалаар хангалгын министрствэдэ бэлэдхэл хэгдэнэ. Гол жасануудые сэгнэхэ хүдэлмэри Статистикын талаар гүрэнэй комитеттэ үнгэргэгдэжэ байнхай.

Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Л.Ч. Нимаевагай харгалзалан хүтэлбэрилдэг министрствэнүүд болон албан зургаанууд хүн зоние социальн талаарнь дэмжэлгын, эрдэм һуралсалай ба медицинн асуудалнуудые шийдхэнэ. Эрдэм һуралсалай министрство хүүгэдэй эрдэм һуралсалай эмхи зургаануудай багшанарай семинарые мартын 11-дэ үнгэргэбэ, техникескэ мэргэжэлэй училищинуудай хамтын байрануудай харалга-конкурс, хизаар нютагаа шэнжэлэлгын хүдэлмэри эмхидхэхэ талаар республиканска семинар эмхидхэхэ юм. Мартын 13-һаа 16 болотор манай республикын һурапшад экономика эрдэм мэдэсын талаар зонин олимпиадада хабаадаха. Хүнгэн промышленностиин мэргэжэлнүүдээр багшанарай болон үйлэдбэрин һуралсалай мастернуудай республиканска семинар мартын 14-дэ болохо. "Интернат байшануудта ариг сэбэрые сахилгын ба али бүхы үбшэнһөө нэргылэлгын байдал тухай" медицинскэ совет энэл үдэр Хүн зоние социальн талаарнь хамгаалгын министрствэдэ зарлагдаа. Олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй ба полиграфин комитетдэй коллегийн заседани энэ долоон хоногто болохо.

Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Л.П. Табалаевай харгалзалан толгойлдог министрствэнүүд 2005 он болотор промышленностие байгууламжын талаар шэнэдхэн хубилгалгын гол шэглэлнүүдэй гол бодомжо дээрэ хүдэлхэ байна. "Востокибуголь" гэжэ акционернэ бүлгэмэй генеральн директор И.М. Шадовой хабаадалгатайгаар Түгнын нүүрһэнэй уурхайн асуудалнуудай талаар зүблөөн энэ долоон хоногто болохо. Геоологиин ба газарай гүн дундахы баялигуудые хэрэглэхэ талаар комитет "Россин урьһаламжа" гэжэ банкын Буряадай филиалтай хамта алта олзборилдог предприятинуудта туһаламжа үзүүлхэ байна. Барилгын ба архитектурын министрство "Жилинвест" гэдэг бюджетдээ гадуурхи жасын зүблэлэй заседани мартын 15-да болохо. Энэ долоон хоногто Граждан оборонын хэрэгүүдэй ба онсо байдалай талаар комитет онсо байдалда Граждан оборонын хүсэнүүдэй ябуулгануудта Кабанскын районий захиргаанай хүтэлбэрилэгшэдые һураха талаар штабай хэшээлнүүдые үнгэргэхэ байна.

Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо Н.А. Астапенкын хүтэлбэрилдэг албан зургаануудта гүрэнэй предприятинуудые: "Захаамин ГРЭ", "Захаамин" гэжэ ОПХ-е, Зэдын ОПХ-е, "Зэдэ" гэжэ материалн-техникескэ хангалгын предпритие худалдалгын хэлсээнүүдэй ямараар бэлүүлэгдэжэ байһанайн шалгагдаха юм.

Буряад Республикын Президентын ба Правительствон хэлбэлэй албан.

МАНАЙ ажахын тепличнэ комбинатай мүнөөдэрэй байдал дээрэ тогтожо хэлэбэл, угаа хүшэр. Хүдөө ажахын байдал бүхыдэнь абахада, хаа хаанагүй хүндэ юм ааб даа. Тээд энэ комбинатай бээлүүлжэ байһан хараа зорилгонь хотын уладта онсо удха шанартай байха ёһотой. Юуб гэхэдэ, бидэ жэл бүхэндэ хотынхидые февраль һараһаа эхилээд, эртын огородой эдегээр хангадаг үүргэтэй байгаабади. Зүгөөр манай тепличнэ комбинатые бүхыдэнь абаад харахада, аяар 25 жэлэй хугасаа соо хүдэлхэдөө, түхээрэлгэнүүдынь, илангаяа соргонуудынь, байра байдальнь хуушаржа халаба, үмхиржэ дууһаба.

Эртын огородой эдеэ ургуулдаг тепличнэ комбинат тэрэ холын 1970 онһоо ашаглагдадаг болоһон түүхэтэй. Тиэхэдэ эндэ 6. жарна гэхэ гү, али самолёдуудай байрадал адирхуугаар хорин теплицэ баригдаһан байха юм. Мүн лэ эндэ котельнэ бодхоогдожо, тэрэнэй котельнэ часай туршада 10 тонно паар гаргадаг юм. Тэрэнһээ гадна Сэлэнгэ мүнрэнэй эрьеде гурбан худаг малтагдажа, хоёр модо шахуу утатай соргоор часай туршада 75 кубометр уһан бүлэгдэжэ, тепличэнүүдтэ хүргэгдэдэг байгаа.

Манай тепличын материалына баазань мүнөөнэй эрхэ байдалда яһала хүрэмөөр түхээрэгдэнхэйшые һаа, зарим асуудалнуудаа ухаалан бодомжолонгуйгөөр шийдхэнэ байгаабади. Тусхайлан хэлэхэ болоо һаа, тепличын котельнэ шулуун нүүрһээр хүдэлгэгдэхөөр зохёогдоһон байгаа хэб. Тиэхэ үедэ энэ түлшын шилээд үнэгүйшгөөр, миинтэ шахуугаар абтадаг байһаниинь эли. Харин мүнөө нэгэ тонно шулуу нүүрһэ худалдажа абаад асархадаа, аяар 160 мянган түхэриг түлэхэ ушартай болоһонди. Манай котельнэ үдэртэ дунда зэргээр 25 тонно түлшэ гаргашална. Тепличэнүүдэ үбэлэй үедэ дулаасуулхын тула 4 миллион түхэриг гаргашалхадаа, продукци үйлэдбэрлэнгүй байхадамнай, гансал гарза гаргаша асарна бшуу.

Хоёрдохи шухала асуудал гэбэл, манай овоц ургуулагшадай ажалынь угаа хүндэ юм. Эдэнэр бүхы хүдэлмэрээ бар хүсөөрөө гэхэ гү, али теплицэ бүхэндэ хоёр-хоёрдоор ажаллахада, улаан гараараал бүтээдэг байгаа ха юм.

Теплицэ соо овоц ургуулаха технологиёе манай ажахын мэргэжэлтэд зохёожо, үйлэдбэригдөө нэбтгүүлээ һэн. Энэ хэрэгтэ агроном Нина Николаевна Налетовагай оруулһан хубита ехэ. Тэрэ хорёод жэлэй хугасаа соо тус комбинатые хүтэлбэрлэжэ, мүнөө пенсидэ гаранхай. Тепличын комбинатые Надежда Тимофеевна Подойницына даб дээрэ хүтэлбэрлэжэ ябана.

Комбинатай хүсэ шадалынь ямаршуу байгааг гэбэл, уридшалан багсаагдаһанай ёһоор нэгэ дүрбэлжэн метр талмай дээрэһээ 20-22 килограмм

огородой эдеэн абтаха ёһотой һаань, бидэ 25-26 килограммда хүргэнэ байгаабади. Тиэхэдэ манай совхоз 6000-7000 центнер эртын үгэрсэ февралийн хори гаранһаа наймаанда эльгээдэг һэн.

Үнгэрһэн 25 жэлэй хугасаа соо манай комбинатта бага бэшэ хубилалтанууд болоо. 1995 ондо бидэ миил 78 тонно огородой эдеэ үйлэдбэрлэжэ худалдабади. Энэмнай урда жэлүүдэйхидэ орходоо 10 дахин бага юм. Иигэжэ нёдондо манай овоц ургуулагшад бүхыдөө 290 миллион түхэригэй продукци үйлэдбэрлэхэдөө, аяар 650

Тепличын комбинатай гол баялыгын хүнүүд лэ ха юм. Дүй дүршэлтэй, овоц ургуулжа шадаха шадабаритай улад эндэ хүдэлдэг. Нүүлэй жэлнүүдтэ кадрнуудаа үсөөлхэ баатай болообди. Шалтагааниинь эли юм бээ. Үлэһэн кадрнуудһаа саашадаашые хахасаха ушар дайралдажашые магадгүй.

Манай ажахын олзо оршонь гол түлэб огородой эдеэ ургуулжа, худалдаһанһаа олдодог гэшэ. Ошурково һууринһаа Анатолий Иванович Меркуловай даадаг звеногойхид 80 гектар талмай дээрэһээ экологическа сээр продукци

Дэлгүүр: ажамидарха арга бэдэрхэ

ХОТЫНХИДОЙ АНХАРХААР АСУУДАЛ

миллион түхэригэй гарза гаргаша хэһэн байна. Энээнэй гол шалтагааниинь гэбэл, байра байдалай муудалһан, илангаяа бетоноор бүтээһэн тулгануудайнь халаха туйлдаа хүрэнэ дээрэлхэ иимэ үрэ дүн туйлагдаа. Арбан теплицэмнай аварийна байдалда орожо, гэдээн соо хүдэлхэнь ехэл аймшагтай. Шанга халхинай буубал, даража унашахаар болонхой.

Баригдаһан объектүүд мүнхэ бэшэ ха юм. Хэды найнаар баригдаһаншые һаа, хэзээ нэгтэ үмхиржэ муудаха байна бшуу. Арбан табан жэлэй саада тээ партиин обкомой байха үедэ КПСС-эй обкомой бюро Министрнүүдэй Совет хоёрой хамтын тогтоол баталагдажа абтахадаа, комбинатые заһабарилгада туһаламжа үзүүлхынь Улаан-Үдэ хотын томо 10 предприятида тусхай даабари үгтэһэн байгаа юм. Иимэ хүсөөр абтаһан шийдхэбэри бээлүүлхэ хэрэгтэ аргаашые предприятинууд олон байгаа бэлэй. Манһаа проект болон сметэ эрихэ предприятинуудшые баһал дайралдаа. Совхоз тиэхэ сагта 10 теплицэдэ бага-сагын заһабарилга хэхэ аргатай һэн. Зүгөөр хэлбэн шэнэлхээр, капитална заһабарилга хэхээр болоһон объектүүд нилээд олон байгаа бшуу.

Наяад оноор тепличын комбинат ганса манай мэдэлэй бэшэ, мүн республиканска удха шанартай хадань промышленна предприятинууд һайн дураараа шеф ёһоной туһаламжа үзүүлхээр байһан гэжэ һанахаар. Тээд тиимэ юумэн болоогүй. Харин хоёр теплицэ заһабарилһан предприяти комбинатай эд зөөрин хубида обтолсохо, хүртэлсэхэ гэжэ хэн тиэхэдэ һанаха байгааг. Энэмнай харуу хянуур ябадал болоо гэжэ тоолохо ёһотойди. Энэ алдуугаа мүнөөшые заһахада өөрөгүйл.

капуста ургуулжа, жэл бүхэндэ ажахыдаа ехэхэн хэмжээнэй олзо оршо оруулна. Жэшээлхэдэ, эдэнэр 1994 ондо 500 миллион түхэригэй олзо оршо абаа юм. 1995 ондо бүри үндэр үргаса хуряжа, тэрэнээ түргэхэн саг соо наймаалһандаа, олзо оршо бүришые ехээр абажа шадаа. Юрэдөөл, манай ажахы үнгэрһэн жэлые яһала олзотой түгэсхөө гэхэ байһабди.

Зүгөөр манай предприятиян шухала болоһон асуудал— тепличын комбинатай мүнөөдэрэй байдал мүн. Энэ һара соо тус комбинатай хуби заяаниинь шийдхэгдэхэнь. Мүнөөнэй хүндэ хүшэр сагта гарза гаргаша ехэтэй үйлэдбэри маңда гансал һаад тойбо асарха байна. Түхэриг бүхэнөө үдэр бүхэндэ тооложо байдаг ажахын хорин теплицэ заһабарилжа, огто шадахагүйн эли юм бээ. Нэгэ теплицэдэ аяар 300 миллион түхэриг адагынь хэрэгтэй болоно. Республикын болон хотын дээдын зургаанууд энэ шухала хэрэгтэ бодото туһаламжа үзүүлхэ ёһотой. Хотын зонийе эртын огородой эдегээр хангаха гэбэл, манай табихан энэ асуудалда анхарха бээ гэжэ найданабди.

П. ШУНКОВ,
Ивалгын аймагай хүдөө ажахын хамтын "Иволгинское" предприятиян түрүүлэгшэ.

М. ШАНТАКОВОЙ фото.

Дэлгүүрэй үнэ сэнгүүд
ХАБАРАЙ ХҮРЭЖЭ
ЕРЭБЭШЬЕ...

Үнгэрһэн амаралтын үдэрэй байдалаар хотын ногоон базаар дээрэ хабарай шэнжэ элээр мэдэрэгдэнэ. Март харын гарахадал, зон, илангаяа хотынхид эрэхэ үбэлдөө һанаата боложо, эртээнһээ бэлдэдэг гэшэ. Энэ талаар огородой эдеэнэй, мүн элдэб янзын сээсүүдэй үрэнэ худалдажа абаха дуратайшуудай олон байһаниинь эли. Манай нютагай ба Голландийн сортнуудай үрэнэ хүрэнгэ зондо олон газарта дурдахдаба.

Тусхайлан хэлэбэл, нютагай "амаирска" сортын капустаын 1 грамм үрэнэнэй сэн 600, "пекинскэ" сортын баһал тиимэрхүү шэнгүүртэй хүрэнгэ 300, нэгэдэхи номерой "грибескэ" сортын 2 грамм үрэнэн 800, газаа таригдадаг үгэрсэнүүдэй үрэнэнһөө: "изящна" сортын 1 грамм үрэнэн 600, "парад" сортын 2 грамм, "конкурент" сортын 2 грамм, "алтай" сортын баһал тиимэрхүү, эртын "алтайска" сортын 2 грамм хүрэнгэ тус тустай 600 түхэригөөр, теплицэ соо тариха ургуулдаг "алма-тинска" сортын үгэрсын 0,5 грамм үрэнэн 850 түхэригөөр, "зарница" гэжэ сортын помидорой 1 грамм хүрэнгэ "дар заволжья", "талалихин", "волгоградска" сортнуудай 1 грамм үрэнэн тус тустай 400 түхэригөөр, һонгиноһоо: "батун" сортын 5 граммай үрэнэн 800, "сигригуновско" сортын 3 граммай үрэнэн 700, "бессоновско" сортын 2 граммай хүрэнгэ 705, "карательска" сортын 3 граммай үрэнэн 800 түхэригөөр, "второбурска" сортын 3 грам редисэй хүрэнгэ 500, "хавска бордовско" сортын свёклын 3 граммай үрэнэн 840, "петровско" сортын репын 1 граммай хүрэнгэ 400, укропой 3 граммай үрэнэн 300, петрушкын 2 граммай үрэнэн 650, "майска" сортын редькын 1 граммай хүрэнгэ 500 түхэригөөр наймаанда табигдаба. Энэ үдэр элдэб янзын сээсүүдэй 1 грамм үрэнэн тус тустай 1000 түхэригтэ байгаа. Морхообой үрэнэн наймаанда харагдабагүй.

Эдэ хоолой зүйлнүүдһээ шэнжэлэл хээд үзэхэдэ, һүн ба һүнэй зүйлнүүд ехэл элбэгээр асарагдаа. Улаан-Үдын һүнэй комбинатай мэдэлэй киоскдо хахад литрэй шэлтэй һүнэй сэн 1900, хахад литрэй шэлтэй кефир 2200, 250 граммай зөөхэй 3500, баһал тиимэрхүү шэнгүүртэй эзэгэй 3400, 100 граммай сахарлагдаһан сыр 1400, 100 граммай хайлуулагдаһан сыр

2120 түхэригөөр, бэшэ тэ наймаалагдаһан килограмм тоһон 21000, малай даһаа тоһон 20000, үмсэһөө орһон литрэй баанхатай һүн 10000 килограмм эзэгэй 10000, зөөхэ 25000 түхэригтэ хүрөө.

Горкооптортын зүгын наймаалагдаһан гахайн мяханы сэн 18000, үмсэһөө худалдагдаһан үхэрэй мяхан 13000-19000, таһагай мяхан 18000-20000, Загарайн бройлерно фабрикийн таһагай мяхан 11000-12000, таһагай хонь 9350, Улаан-Үдын шубуунан фабрикын мяхан 14500, Франциһаа асарагдаһан багсалаатай таһагай мяхан 13500, Америкын таһагай мяхан 15000 түхэригөөр зондо "дурдахдаһан байна. Үлэһэн гэдэһэ дотор 3000, бөөрө 6000 зүрхэн 15000, хошхоног 2000 хэлэн 20000 түхэригөөр наймаанда табигдаа.

Колбасагай зүйлнүүдһээ Улаан-Үдын мяханай комбинатай "юбилейнэ" сортын шаналамжа колбаса 19200, "диабетическэ" сортын колбаса 22500, "пикантна" сортын 19250, "русска" сортын шаналамжа дээдэ шанартай колбаса 26600, "останкинска" сортын баһал тиимэрхүү колбаса 21700, "саянска" сортын 21340, "сибирскэ" сортын 26620, "одесскэ" сортын дутуушагаар сонгоогдоһон колбаса 27620, ветчина 32340 түхэригтэ, үмсэһөө орһон татагдаһан рулет мяхан 36000-45000, бекон 22000, сервелат 25000-33000, "чайна" сортын колбаса 3100, "одесскэ" сортын 2700-3100, "молодежно" сортын 30000, ветчина 27000, гахайн сонгоогдоһон хаһан талһы 16000, шпиг 27000, гахайн даһалагдаһан саала 25000, гахайн сонгоогдоһон саала 27000 түхэригтэ байгаа.

Заһаһанай зүйлнүүдһээ даһалагдаһагүй хэлтэгэнэ 13000, сельдь 13000-14000, минтай 7000, пурхай 8500, ялаагана 3000, горбуша 9000, камбала 9000, кальмар 18000, даһалагдаһан омоло 12000-14000, горбуша 11000, сеledкo 10000-12000, хүйтөөр сонгоогдоһон ялаагана 9000, омоло 16000-25000, кета 26000, сеledкo 18000-19000, горбуша 22000-25000 түхэригтэ худалдагдаба.

Огородой эдеэн урда мэдэл баһал элбэг. Хүнэ хартаабые сэн 11000-12000, килограмм свёкло 5000, шэнэ үгэрсэ 19000, 26000, морхооб 5000, капуста 4500-5000, һонгино 4500, помидор 35000, чеснок 14000-18000, багса мангир 3500, даһалагдаһан үгэрсэ 10000, даһалагдаһан капуста 5000-6000 түхэригтэ зондо дурдахдаба.

Килограмм яблока 6000-7500, лимон 17000-18000, банан 12500, нэгэ ананас 30000, апельсин 9000, груша 18000, мандарин 8000, гранат 13000 түхэригтэ хүрээ.

Бэшэ зүйлнүүдһээ Аурсабай зүгын тоһон 20000, зүгын хархинагай тоһон 35000, саарһаа хорообхотой сахар 20000, малын литр варени 20000, таһагай нэгэдэхи категориинь 10 үндэгэй 7000, 2-а категориинхинь 6700 түхэригтэ болоо.

Тобшолол: хабарай хурэжэ ерээ хадань хотын болон хүдөөгэй манай уншагшад үрэнэ хүрэнгын асуудалда анхарха абаза гэжэ найдаһан дээрэһээ Бурятсемпромай киоскдо байһан үрэнэ зорюулда дурдабади.

Редакциян социаль экономическэ таһа

БАЙГША оной иониин 16 Россин Федерациин 148 миллион хүн зоной саашанхи хуви заяанда шийдхэхи урхашанартай үдэр боложо магад. Россин Федерациин Президентээр хэнэй хунгагданһаа түрэ засагай, гүрэнэй байгуулалтын түхэл маяг, хуули ёһото демократическа гүрэнэй хуви заяан тон ехээр дулдыдаха байна. Ушар тиимэһээ мүнөө Россиде, регионууд бүхэндэ тохёолдоод байһан хэсүү бэрхэ экономическа доройтолоһоо гүрэнөө, эрхэтэн зоноо мулталан гаргаха шадабаритай, мүнөө сагай тон орёо ажахые хайн мэдээдэг, нигүүлэсхы хайхан сэдхэлтэй, даруу түбшэн, бусадтай үгээе ойлголсодог, ссэнхүниие шэлэн оложо, гүрэн түрээе ударидахыень найдаха гэшээ тон ехэ харюусалгатай хэрэг мүн болоно.

Гүрэнэй засаг гартаа оруулхын тула оролдоошод жаршые гэмтэ ябадал хэхэһээ тунхаридаггүй байһан гээд Россин түүхэ гэршэлнэ. Энэ ехэ гүрэнэй ажабайдал алишые сагта ходел орёо, арад зонойн байдал тушаа абарал уридшалан зүбөөр табихын аргагүй, үрилдөөнүүдтэй байгаа. Мүнөө ехэ хубилалтануудай удаа дараалан боложо байһан үедэ засаг түрэмнай фашис, экстремис, шовинис ба үндэлэ хатанай илгаае дэбэргэдэг бурруу үзэлтэнэй набарта бү орошоной гээд гансал зальбараад нууха бэшэ, президентые хунгаха хэрэгтэ бүгэдөөрөө эдэбхигтэйгээр хам орожо, хабаадалсаха ёһотойбди. Юундэб гэхэдэ, үри саданараймнай, өөһэдүмнай хуви заяан, ерээдүй манай гар соо бшуу.

1917 ондо Зүблэлтэ засагай тогтоһоной удаа граждэн дайн хэдэн жэл соо болоо һэн. Гушаад оноор блян таряшад сүлэгдөө. Арадай дайсад гэгдээд ямаршые эмэгүй хүнүүд хэдэн миллионороо түрмэ шорондо хаагдаа, гулагуудта хүрээжэ, үлдэжэ, үлэхсэлэн байдалһаа хосороо. Эдэ бүхы муу муухай хэрэгүүд юунһээ эшэ үндэлхтэй байгаа? Эсэсэй эсэстэ энэ хара үйлдэнүүдэй эхин шалтагаан - засаг буяадаан, олон түмэниие оройлон захирха хүсэл байһан. Амганса хүндэ шүтэлгэ гэхэ гү, тоталитарно-захиргаанай засаг тогтоолого, нэгэ зөөритэй, нэгэ үзэлтэй, нэгэ партайтай байлга. Иимэ засаг түрэ юу асардаг бэ гээд хайн мэдэхэ болонхойбди. 1993 оной декабрьда болоһон референдумээр Россин хүн зон энэ засагһаа арсаад, президентын засагтай байха гэхэн Россин Федерациин Конституцие баталан абаа һэн.

ТЭЭД президентын засаг Россин арад зондо юу асарааб? Гүйсэдхэхэ засагай эжал хайжараа гү? Реформо ба демократи хүн зоной байдалда ямараар нүлөөлөөб? Президент Б. Ельцин байгша оной февральин 23-да Россин Федерациин Федеральна Сүтлаанда үгэ хэлэбэ. һүүлэй дүрбэн жэл соо Росси дотор болоһон ехэ хубилалтануудта сэгнэлтэ үгөө, дүнгыень гаргаа. Урда жэлүүдтэ, 1994 ба 1995 онуудта парламентда Президентын эльгээһэн тусхай бэшгээһээ энэ жэлэйн бэшгэ

нилээд илгаатай байба. Алдуунууд, дутагдалнууд, бии байһан бэрхэшээлнүүд мэдэрэгдэнэ, демократическа хубилалтануудта туйлагдаһан юумэнүүд дэбэргэжэ хархайлгангүй байһан хэбээр хэлэгдэнэ. "Эрхэ сүлөө ба демократи - дэбжэлтэ ба һалбаран хүгжэлтэ туйлаха эрхэ нүхэсэл мүн" гэхэн февральин 23-да парламента Б. Н. Ельцинэй хэлэһэн үгэ, мүн бэшгэ Ельцинэй хунгалтын урдахи программа мүн гээд хэлэмээр. "Российская газетэдэ" тэрэ бэшгэнь хэблэгдэнхэй.

Һайшаамаар, дэмжэмээр, зүбшые дурадхалнууд тэндэ олон. Дурадхалнууд, хайн һанамжанууд олон ушарта бээлэнгүй, саарһан дээрээ үлэшэдэг һэмнай даа. Гансал салингаар гүрэнэй үри 20,4

Публицистикэ

ХУБИ ЗАЯАГАА ӨӨНЭДӨӨЛ ШИИДХЭХЭТ

триллион түхэриг байгаа. Мартын түгэсэтэр хаанаһаа энэ ехэ үриее түлэхэб? Олон дурадхалнуудыень бээлүүлхэ гээд бүгэдөөрөө хам орожо хабаадалсаа хаамнай, бээлхэл, ондоо хэн, хаанаһаа ерээжэ бээлүүлхэб даа.

Одоо мүнөө маанадта ушараад байһан политическэ оршон байдалые зүбөөр сэгнэхын тулаада урда үнгэрһэнөө, мүнөө байһанад сасуулжа, зэргэсүүлжэ үзэхэдэ ехэ туһатай байдаг, зүб тобшолол хэхэдэ туһалдаг гээшэ. Ойрынгоо түүхые табан жэлээр ираад, Совет гүрэн соо бии байһан тэрэ сагые ханаандаа оруулая. Хооһон тагуудтай магазинууд, ута унжагар ээлжэнүүд, гол шухала хоолнуудые сэрэгэй үеынхидэл талоноор хубаалга гэхэ мэтэ. Мүнөө ямар болооб? Үнэ сэнгүүдынь сошомоор үндэр ехэшые һаа, эдихэ хоол, эдлэхэ юумэнүүд, үмдэхэ хубсаһан, мебель, автомашина, холодильник элбэг болоо.

Һэшхэлэй, үгын, хэблэлэй, мэдээсэлэй, суглаа, демонстраци ба митингүүдые үнгэргэхэ сүлөөнүүд манай ороной түүхэдэ анха түрүүшынхие хүсэдөөр хангаданхай. Ушар тиимэһээ эдэ сүлөөнүүд хүнүүдэй дали жэгүүрыень ургуулдаг, сэдхэл бодолыень сэбэрлэдэг юунтэйшые сасуулашагүй үнэтэй, сэнтэй гурбан эрдэнтэй сасуулмаар эрдэмэни зэндэмэни гээд лэ сэгнэхэ байнаб. Үзэл бодолой, сэдхэлэй сүлөө хаалта хабшалгаһаань гараа. Дасан, дуганууд, сүмэ хиидүүд шэнээр баригдана, заһагдана. Юрэнхы һуралсалай, дээдэ һургуулинууд саашанхи хүгжэлтынгөө шэглэл ондоо болгон хубилгана.

Дэлгүүрэй харилсаанууд хэниешые хайрладаггүй хэрзэгы шэрүүн хуулитай юм. Өөрөөл өөртөө найдаад, ухаан бодолоо эршэдүүлээд, үдэ болотор унтаж, сэнхир экран һүниин тэн болотор хаража, гэдэхээ эльбэжэ хэбтэнгүй, шэнэ эрхэ байдалай шэрүүн эрилтэнүүдтэ таарадан, хүн бүхэн шангаар ажаллабал, ушараад байһан хүндэ байдалһаа гарахабди.

АЖАЛ хэхэ гэхэдэ, Ахүдэлмэри олодоногүй

гээд олон хүн хэлэхэ байха. һүүлэй жэлнүүдтэ бии болоһон эгээн муу юумэниинь - ажалгүй хүнүүдэй олон бололгомүн. Ажал хэхэ шадалтай байгаа, сэхэ сэбэрээр хүдэлөөд, бээе, гэр бүлөө тэжэхэ аргагүй байха гэшээ тон хэсүү бшуу. Ажал хэхэ эрхэ Үндэлхэн хуули соогоо соносхоод, тэрэниие бодотоор бээлүүлжэ, эмхидхэжэ шадахагүй байлга мүнөөнэй засагай эгээн ехэ дутагдал болоно.

Хүн зоной, илангаяа ажал хэхэ шадалгание нэн түрүүн ажалаар хангалга Президентһээ эхилээд бүхы хүтэлбэрилэгшэдэй тон шухала зорилгонь болонхой. Хүнүүд өөһэдөө ажал хэхэ гэжэ оролдохо зэргэтэй. Өөрөө өөрыгөө ажалаар хангаха, үмсынгөө ажал ехэ болгохо, мал олоор бариха, хартаабха болон

тухайлдаг боложо байһан янзатай. Преприятинууд зогсоһоор гү, али хүсэдөөр хүдэлнэгүй. 1990 онтой сасуулхада, 1995 ондо промышленна продукция гаргалга хоёр дахин бага болоо. Хүдөө ажахы унаһаар. Эрдэм, соёл доройтоһоор. Үгырһэн зоной тоо олошорһоор. һургуулиин һананай миллион хахад үхибүүд һуранагүй. Гэмтэ ябадал жэлһээ жэлдэ олон болоһоор.

Эдэ бүхы муу юумэнүүдэй түлөө нэн түрүүн Президент, Правительство харюусаха зэргэтэй. хунгагшад лэ өөһэдөө сэгнэлтэ үгэг. Президентын, бүхы гүйсэдхэхэ засагай хүдэлмэридэ дутуу юумэнүүд ехэ олон. Олонхиинь Президент мэдэрээ, өөрынгөө хүтэлбэрилжэ байһан албанда шүүмжэлхыгээр хандаа. Гол

Баруунай олон гүрэнүүд хүгжэлтынгөө зарим шатада мүнөөнэй манай гүрэнэй байдалда адирхуу орёо хэсүү байдалда ороһон байдаг. Хойто Америкые Ф. Рузвельт, Францие - Ш. де Голль, Англие М. Тетчер абаран татажа гаргаа бэлэй. Россидашые удаан саг соо унжагайрһан орёо байдалһаань тэрэниие татажа гаргаха шадалтай ударидагша одоохол байха. Россин Федераци гээшэмнай Европа ба Азиин нэлэнхы дайдые эзэлһэн гансашые газараараа тон ехэ бэшэ, мүн оюун бодолойноо ба соёлой хүгжэлтын талаар маша ехэ амжалта туйланхай гүрэн юм ха даа. Тулижа ядарһан, туража үлдэлхэн, үгырһэн, үншэрһэн зонуудаа абарха, Гэсэр Богдодо адли хүбүүн Россидашые одоохол байха!

бусад огородой эдэе элбэгээр ургуулжа, гэр бүлынгөө хэрэглэмжэнүүдые хангаһаа гадна наймаалхаар, худалдахаар хайн шанартай, атаа мээе буялалганда илахаар продукция гаргажа һураха шухала болобо.

Һүүлэй дүрбэн жэл соо гүрэн доторхи бүхы зөөриин хахадһаа үлүүн үмсын гү, али акционернэ түхэлтэй болоһонхой. Экономикодо болоһон энэ хубилалта бусаалтагүй.

Россин Федерациин Президентээр иониин 16-да дэбжүүлэгдээд байһан олон кандидатууд сооһоо хэниинь илажа гарахаб гээд мүнөө хэншые лабан хэлэхэгүйл. 1991 ондо болоһон хунгалтада Н. Рыжков Б. Ельцин хоёр лэ хунгагшадта мэдээжэ болонхой байгаа. Бакатиние, Жириновские, Макашове, Тулеевые хунгагшад мэдэхгүй байгаа. Н. Рыжков панхаруутанан Горбачёвой "үрөөһэн бөөрэ" гэжэ доолодоод, хунгагшадтай олон дуу суглуулжа шадаагүй һэн. Харин тиихэдэ Б. Ельцин КПСС-ые, Советскэ Союзые муушалан шүүмжэлээд, үлүү хайн демократическа, хуули ёһото гүрэниие байгуулжаар найдуулаад, бусадһаа илажа гараа бэлэй. Теэд мүнөө тэдэ баримтануудынь Ельцинэй түлөө "хүдэлхээс" болёо.

Ажабайдал гэшээ хайн хургагша ха юм даа. Хүнүүд демократууд гэлдээшэд хэд байгааб гээд ойлгоо. Хунгагшадтай олонхинь хэнэй хэн байһаниие, ямар зоной аша туһа сахигшад байһаниие

дутагдануудайн нэгэн гэхэдэ, Президентын зарлигууд, тогтоолнууд, парламентын абаһан хуулинууд бээлүүлэгдэнгүй.

ОРОН соохи байдалын хэды хэлтэги байбашые һаа, Президент Ельциниие хариин гүрэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэд дэмжэһээр. Европын совет гэдэгтэ Росси гушан юһэдэхэ гэшүүн болгон абтаба. Уласхоорондын валютта жаса урьһаар Россиде 10,2 миллиард доллар үгэхэ гэжэ мэнэ һая шийдээ. Эдэ бүгэдэ Президент Б. Ельциниие бусад кандидатуудһаа дээгүүр болгоно. 1995 оной декабриин хунгалтын үедэ түригдэлхэн демократууд үгээе ойлголсожо нэгэдээд, Б. Ельцинэй кандидатурые дэмжэжэ болохо. хунгалта үнгэргэлгэдэ ехэ мүнгэн гаргашаалагдадаг гээшэ. Мүнгэнэй үүргые анхарангүй байжа огто болохогүй. Совет засагай үедэ бии болгодоһон тон ехэ гүрэнэй зөөриие үмсэлэлгын үедэ хуули бусаар түрьбэлгүй ехээр баяжажа урьдешэд өөрынгөө хүниие - Ельциниие хунгахада мүнгэ гамнаха аал? Үгэжэ, үрижэ мэдэхэ. Гүйсэдхэхы засаг, В. Черномырдинэй правительствын, мүн олон регионуудай захиргануудай Б. Ельцинэй кандидатурые дэмжэхэ байһанда ямаршые һэжэг байхагүй. Ушар тиимэһээ мүнөө засаг барижа байһан Президентын удаадахи болзрто хунгуулха арга боломжонь бусадһаа холо булюу бшуу.

Россин эрхэтэд политическэ талаараа эдэбхижэжэ байна. Гүрэнэй Дүүмын бүридэл өөрөө нилээд "улаабар" болоо гээд, 1995 оной декабрьда болоһон хунгалтанууд гэршэлбэ. Эдэ х у б и л а л т а н у у д ы е П р е з и д е н т ш ы е , Правительствошые мэдэрхэ баатай болоно.

Манай ошествын оюун ухаанай доройтолгын маша ехээр үргэлжэлжэ байгаа сагта Жириновский, Анпилов мэтын экстремис үзэлтэн үерэй үедэ үзэгдэдэг уһанай хөөһөнүүдтэл харагдажа байха. Гушаад онуудта худалшадай манайда хойморто луудаг һаань, мүнөө гэдэнэр сэнхир экранда зоонхэй. һэримжэтэйл баймаар.

Хэниие Президентээр хунгаһаа өөһэдөөл шэлэгты. Хэлэлхэн үгэнүүдээрнь бэшэ, хэлэн , бүтэлхэн ажалаарнь Президентэ кандидат бологыше сэгнэхэ хэрэгтэй. Тиихэ зуура бэеынгээ, сэдхэлэйнгээ эрмэлзэл шуналые хизаарлаха, бүхы амитаниие зоболонһоо абарха, тэдэнэртэ жаргал олгохо, бээе өөрөө хангаха, бусадтай үгээе ойлголсохо, хүсэ хэрэглэхэгүй гэхэн Будда Шигэмуниин хургаалые шүтэн, һанан ябажа, байгша оной иониин 16-да хунгалтада бултадаа хабаадахыетнай урьялнаб.

Содном-Доржо БАДМАЕВ,
БГУ-гай багша, философин
эрдэмэй кандидат.

ЭЛҮҮР ЭНХЭЭР ХҮМҮҮЖҮҮЛНЭ

"Бурагино" гэжэ 181-дэхи ясли-сад өөһэдүнгөө микрорайонной эгээл багашуудта 27-дохи жэлээ үүдээ солинэ. Эрдэм һуралсалай болон үхибүүдэй эмхинүүдтэ мүнөө үе сагта хаанашые хүнгэн бэшэ. Гэхэтэй хамта В. А. Емельяновагай хүтэлбэри дор тус саадай хүүдэлмэрилэгшэд байра байдалаа үхибүүдтэшые, өөһэдтөөшые таатай зохид болгонхой.

Урин, дулаахан хандасатай хүмүүжүүлэгшэд Л. А. Матюхина, Т. В. Антоненко гэгшэдтэ үхибүүдынь дуратай юм. Тэдэнэрэй өөрсэ янзын хэшээлнүүдые үнгэргэжэ, һонин юумэ хөөрөжэ үгэдэг хадан үдэр бүхэниинь үхибүүдтэ һайндэртэл адляар үнгэрдэг. Энэ талаар хүмүүжүүлэгшын туһамаршад Ю. В. Жидяева, Н. М. Борисова гэгшэд онсо шалгардаг.

- Буриадайнгаа гүрэнэй телевидениин хүүгэдэй "Бамбаахай" программатай харилсан хүдэлдэгбди. Мүн Буриадай гүрэнэй филармони манда ерээжэ,

концерт харуулдаг. Уран хайханай зүйлнүүдтэй бүри багана танилсахада, саашанхи хүгжэлтэдэни, туһатай ха юм, - гэжэ саадай директор В. А. Емельянова хэлээ һэн.

Тус саадай коллектив гол түлэб залуушуул гэхэдэ, алдуу болохогүй. Тэдэнэй оролдолоһоо үхибүүдэй элүүр энхэ дулдыдадаг гээшэ. 1994 ондо нэгэ үхибүүнэй дунда зэргээр 9 хоногто үдэлхэн байгаа һаа, үнгэргэжэ жэлдэ 4 хоног болотор үсөөрүүлээ. Энэ тон хайн дүн гэжэ хэлэмээр.

Локомотив-вагон заһабарилгын заводой вагоной мөөрэй, түмэрэй дарханай цехүүд энэ саадай үхибүүдэй наадаха зунай талмай, нааданхайнуудые хэжэ үгэдэг. Тиигэжэ үхибүүдые шадаал һаа, сэбэр агаарта удаан ябаха, бэе махабадаа хүмүүжүүлхэ арга нүхэсэл олголсоно гээшэ.

Т. НИМБУЕВ.

АХА ЗОНОЙ ҺАЙХАН ҮРЕЭЛ

Эртын наранай элшэ туяа тодоһон, элбэг баян хэшигтэй урихан хонгор тоонто нютагни. Бурьялаахан булагһаа эхиеэ абahan, харьлаахан нарин шарьяа горхотой аад, гандааггүй гайхалтай, шэргэдэггүй шэмтэй байхадаа ямар найхан бэ! Иймэл үзэхэлэн байгаалитай заха холын Захааминай аймагай Нурта нютаг болоно.

Буряад араг эртэ урга саһаа хойшо сагаан һараяа угтан, элдэб найр наада эмхидхэжэ, хүхидэг, сэнгэдэг байгаа. Харин мүнөөшье урданайнгаа ёһо заншал һэргээн, Сагаалган нютаг бүхэндэ үнгэргэгдэнэ.

Нурта нютагай нургуулида февральин 16-да үдэшын 16 сагта Сагаалгание угтуулан, аргагүй гоё үдэшэ үнгэрөө. Энэ үдэшые директор Лысыкова Намсалма

Шагдаржаповна, үхибүүдэй хүдэлөөниие хүтэлбэрлэгшэ Жигжитова Тамара Басильевна ба классай хүтэлбэрлэгшэд эмхидхэжэ.

Тус нургуули найн журамтай дээрэһээ һурагшаг үдэшэдэ хожомдонгүй, асарха юумээс асараад, булта эбтэйгээр бэлдэжэ байхыень харахада баярламаар хэн.

Эртээнһээ класс бүхэндэ тус тустань даабари үгтэһэн байгаа. Нэгдэхээр, ямар класс эгээл баян сагаан эдээнэй стол бэлдэнэб, хоёрдохээр, Захаамин нютагай ёһо заншал - агнуурида гаралга, гэрэй һуури табилга, хадаг табилга гэхэ мэтые харуулла, гурбадахьяар, ёхор хатаржа дуулаха, дүрбэдэхээр, үрээл хэлэхэ даабаринууд болоно. Эдэ бүхы хэрэгтэ

һурагшаг харюусалгатайгаар хандажа, бүхы уран бэлигээ харагшадай анхаралда дурадхаа. Энэ найр нааданда 1-дэхи классһаа 8-дахы класс хүртээр булта хабаадаа. Класс бүхэн бэлдэһэн наадаяа харуулаа. Булта үхибүүг буряад хубсаһатай, гоё зүүдхэлтэй байгаа.

Хүүгэдэй багахан концертын һүүлээр, нютагайнгаа үбгэд, хүгшэдые урижа, сайлуулаа. Аха зоной найхан үрээл шагнажа, Сагаан һараар амарилааа һэн.

Угаань Намсалма Шагдаржаповна Сагаалганиай үдэшын дүн гаргажа, бултагда тус үдэшэдэ хабааһандань баярые хүргоод, Хүндэлэлэй грамота барюулаа. 7-дохи класс 1-дэхи һуури эзэлэе (багшань Г.Ш. Соктоева), 2-дохи һуури 1-3 классууд эзэлэе (багшань Д. Г. Пигуева), 3-дахы һуурида 5-дахы класс гараа (багшань Т. Б. Жигжитова).

Иймэ һонирхолтой, хүмүүжүүлгын гүнзэгы уржа шанартай үдэшэ Нуртын гүйсэд бэшэ дунда нургуулида үнгэрөө бэлэй.

Л. ДОРЖИЕВА,
БГУ-гай оюутан

хангюурдажа, олоной найшаалда хүртэһэн байгаа. Цырегма эндэ бэшэнһээ үлүү булюу байжа, 1-дэхи һуурида гараба. Харин буряад арадай домогуудые мэдэхэ талаар конкурсно Наталья Санжитова баһал шалгаржа, түрүү һуури эзэлэе һэн. III курсын 937-дохи бүлэгэй Эдуард Задоров ба II курсын 924-дэхи бүлэгэй Ольга Дондокова үльгэрнүүдые түүрээхэдэе, хөуулан олоной найшаалда хүртэжэ, 1-дэхи шангай һуури

дангина" конкурс захалба. Y курсын оюутад Цыдып Цыбенев Елена Бадмаева хоёр тус конкурсые шадамар бэрхээр хүтэлбэрлөөгээшэ. Хамта дээрээ уринналгай зантай, шэг шарайгаар зохид 6 басаган хүндэтэй нэрэ зэргэдэ хүртэхэ гэжэ эрмэлзэбэ. Конкурсын ёһоор эдэ басагад дуу дуулаха, хатарха, эдэе түхээрхэхэ гадна эмхидхэлэй комитедэй бэлдэһэн тон ороо асуудалнуудта зүб харюу үгэхэ ёһотой байгаа. Тиин

хүртэжэ, Бүгэдэ буряадуудай үндэһэн соёлой эблэлэй тогтоһон мүнгэн зүүдхэлнүүд болон бусадцые бэлэг сэлэгүүдтэ хүртэбэ. 2-дохи һуурида гараһан "Харагшадай найшаалда хүртэгшэ" уяч нугархай Дарима Дымбрылова мүнгэн һиихэ болон мүн лэ бэлэг сэлэгүүдые абаба. 3-дахы, 4-дэхи һууринуудые 931-дэхи бүлэгэй Цырегма Лодонова ба 912-дохи бүлэгэй оюутан Оюун-Бэлиг Мункожаргалова гэгшэд эзэлжэ, баһал үнэтэ

ЗАЛУУ ҮЕТЭНЭЙ УДХАТАЙ НААДАН

Буряадай гүрэнэй университетэдэй буряад хэлэ бэшэгэй таһагайхид Сагаан нарын һайндэртэ зорюулһан найр наадаяа дангын мурьсөөгөөр түгэсхэбэ.

Февральин 27-ноо мартын 6 болотор тус факультедэй дэргэдэ фольклороор, үльгэр түүрээлгээр, домогуудые хөөрэлгөөр, буряад эдээнэй зүйлнүүдые мэдэсээр оюутадай хоорондо мурьсөөнүүд үнгэрһэн байгаа. Тиигэжэ һүүлшын үдэртэ, мартын 6-да, буряад хэлэ бэшэгэй таһагай оюутад БГУ-гай 1-дэхи корпусой актов зал соо сугларжа, факультедэй декан, хэлэ бэшэгэй

эрдэмэй доктор С. Ж. Балдановай дүн согсолын анхаралтайгаар шагнаба. Түрүү һуури эзэлэгшэдые нэрлэе. Фольклорно бүлэгүүдэй хоорондохи конкурсно онсо шалгарһан II курсын оюутад түрүү һуури эзэлжэ, тусхай шанда хүртэбэ. "Уг гарбал" гэхэн мурьсөөндэ II курсын 924-дэхи бүлэгэй оюутан Наталья Санжитова элинсэг хулинсагуудайнгаа олон үе мэдэхэ байжа, түрүү һуури эзэлэе. "Арадай дуун" гэхэн конкурсно III курсын 931-дэхи бүлэгэй Цырегма Лодонова шэхэнэй хужарлама шэнхинээтэ урданай буряад дуунуудые гоё гэгшээр

хубааба. "Буряад угсаатанай эдээн" гэхэн конкурсно түрүүшын һууриие II ба III курсын оюутад хубааба. 2-дохи һуурида I курсынхид гараа. Гадна үнгэрһэн конкурсноудай дүнгүүдээр 924-дэхи бүлэгэйхид "эгээл эрхим бүлэг" гэхэн нэрэ зэргэдэ хүртэжэ, шан абаба. 2-дохи, 3-дахы һуурида 922-дохи ба 931-дэхи бүлэгэйхид гараба. Факультедэй декан С.Ж. Балданов оюутадые гараһан гал улаан Хулгана жэлдэ һуралсалда амжалта туйлажа, амар амгалан ажаһуухыень хүсэбэ.

Удаань олондо хүлээгдэһэн "Сагаан нарын

6 басагадай 4-ниинь лэ дабалтануудые эрхимээр дабажа, түгэсхэлэй нааданда хабаадаха эрхэдэ хүртэбэ. Мурьсөөнэй түгэсхэлдэ, жорин дүн гаргатарнь, "Харагшадай найшаалда хүртэгшэ" гэхэн шан зал соохи бүһэтэй шүүлэй һанамжануудһаа бүридхэгдэбэ. III курсын 933-дахы бүлэгэй оюутан Дарима Дымбрылова тус шанда хүртэһэн байна. Дарима монгол арадай хатар уян нугархайгаар гүйсэдхэжэ, олон зоной дура татаһан байна. Харин гол шанда - "Дангина - 96" гэхэн нэрэ зэргэдэ II курсын 924-дэхи бүлэгэй оюутан Ольга Дондокова

бэлэгүүдтэ хүртөө һэн.

Энэ үдэшын ёһотой шэмэг болоһон, шадамар хүтэлэгшэд Y курсын оюутад Оксана Ангрускаева Радна Ешонов хоёрые мүн лэ тэмдэглэхээр.

Тайзан дээрэ деканай орлогшо, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй кандидат Дарима Дабаевна Санжина уригдажа, багшань гараһан гал улаан Хулгана жэлээр оюутадые халуунаар амаршалаад, угсаата зонойнгоо хэрүгһаа сахижа ябадаг Сагаалгание иимэ дэмбэрэлтэйгээр утгажа байһандань гүнзэгы баяр хүргөө һэн.

Б.-М. БАЛДАНОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: һайндэ рэй үедэ.

М. ШАНТАКОВОЙ фото.

Олон адуу малтай нэгэ баян хүдөө нутагта байһан гэхэ. Олон ажалуужа байһан дунда мантан барлагуудайн мундуу бэетэй, аргагүй мундуу үхэр харюулдаг шиираг, наһашье мэдэхгүй, жэл бүхэндэ хорин долоотой ажалтай, ябадаг эдимэр Дамдин гэжэ нэрэтэй хүн бии хэн гэхэ. Харуу баян тэрэниие ажалша болгожо абанһаа хойшо энэ Дамдинтай оло дахин үйлэ болонгоо үзэһэн байха юм. Ядахада пэрхигэр хара зузаан ламганиинь үдэр бүри үргэлжэ, хүн үдэргүй шэхэндэн хонхо уугай мэтэ юумэ шэбэнэжэ, табан тамгын тогоогоор аарса шаһагемни хуу уугаад гараашо, баһа ажалшадтаа гэжэ шаһаһан дүнэн сарайнгаа гэдэһэ дотор модон торхо соо гаргаад орхихыемни мондогоршые юумэ үзэһэнгүй, доло эдеэд арилаа гэхэ. Дахин энэнтэй тэсэхэ аргамни хадаа, газаадахи малыемни хуушье эдэе хаа, садахагүй гэжэ байжа гэмэрбэ. Ороолон түрэлтэй амитанаа түргэн буула, хаанаа хэгшэбши гэжэ табан бууба, газар дэбһэбэ.

Мэхэтэй баян хүршэ нутагайнгаа хоёр баяшуулар боосоо хэхэ гэжэ шийдэбэ. Барлаг хүн эдимэр гэжэ мэдэхэ нүгөөдэ хоёр баяниинь баһал өөһэдын эдимэртэй байһан юм ха. Боосоо хэхэдээ, Сагаалганай урда бүтүү үдэр гурбан эдимэрнүүдтэ хүн бүхэндэ адихан шэгнүүртэй гунаан үзэрэй нэжээд гуя шанаад табича үгэхэ, энэ мяхаяа шүлэ шүрбэлхэнтэйнь хуу эдихэн барлагтай эзэндэ, хэлсээнэй ёһоор, арбан нубай адуун, бээл шөһөн хорин хонин, табан мянган хүн бүхэнһөө үгтэхэ өлөтэй байгаа. Саг удаха бэшэ бүтүү үдэр ерэжэ, гунаан үзэрэй гурбан гуя шанагдажа, гурбан хүйхэрнай "саг сагта адалшаб, сагаалхада садагшаб, үдэе садагшаб, үхэр алахада адалшаб" гэлдээд лэ, тэбшэ соо хэхээд гуя табинхай, шүдэнэй үрсые гэдэһэнэй уудые мэдэжэ ажалбал даа.

Гэрээр дүүрэн хүн зон, зарим хүн эдэнэйтэй гүзээн хаяа үрөөд, гай болохгүй юм бээе үзэжэ, шаг табича, энээдэ гаргана. Гурбан баяшуул үзэжэ хэхэшые забгүй, нэжээд барлагуудаа гэтэшоод, муу ханаагаар хэниинь мяхаа хүсэд үзэжэ саашань, али үбэртөө үзэжэ хэхэ аа гү гэжэ хуугаа үзэ.

Гуянь мяхан бага боложол, гурбан барлаг бүдүүржэл, баянай адуунууд харлажал байна. Уданшьегүй Дамдинтай тэбшэ соо үзэрэй шагайн зэргэ мяхан үрөөд, мэнэ унахаяа байһан гуя шэнги, эзэнэйнгээ урдаһаа табихаа болһон улаан нүдэ гаргаа хуужа байхадань, баян эзэниинь үлэһэн мяхан тээшэн ханаа ангайлгаад, хургаа болонгоо уужа, эдигиш түргөөр үзэһэн шүү уусадээрээ үндэлзэжэ бууба. Барлагын юун гэхыень болгожо, шагайн зэргын мяха таб шүүржэ абаад, шүлэтэй үзэһэн шэнгээжэ орхибол даа. Баян ханаан үшөө амархан үрөөд, юундэб гэхэдэ, эдигын үрөөгөй журам иимэ байгаа - ханаа гаража бөөлжэжэ болохгүй, газаа гараал хаа, үрсыөөнһөө илгагдаха болоно. Нүгөөдэ хоёртой нэгэниинь үрөөдэ гүйжэ гараад, эдигин, урдаһаа хуу турьяжа хаяад, үрсыөөнһөө гаргагдаба. Гурбадахи барлагын хониной

толгойн зэргэ мяха үлөөһэн аад, яажашье ядаад, тэмэлзэ тэмэлзэхээр байтарын саг үнгэрөө гээд тэбшэнүүдын хуряагдаха болобо. Дамдинай эзэн энэмни гэдэргэнь бүүл гаргаһай гэжэ ханаа зобоходоо, үнэнэй үүдэн шүдэгүй болоһон хадаа, хүгшэн хуса шэнги пүлшэгэнэжэ, хөөрхэй Дамдимни тэсэжэл үзэ, дүнэн сарай дотор шэнгээдэг бэлэйш гэжэ байгаа нилтаганһаар байтарын одоошье саг үнгэржэ, тэбшэнүүд хуряагдаба. Угаа ехээр хүгшэн эзэнэй нүгөөдэ хоёроо харахадань, боосоогоо алдаһан хүнүүдтэ юун хайн байха хэм даа, хүлзэһэн буха шэнги урда урдаһаань харалсашоод, үгэ дуугүй мэнэ

мэнэ бархиралдахаар байһан шэнги харагдаа хэн. Боосоо шүүһэн баян хүл хүнгэн, энээдэ наадатай, айлшадаа сайлалгын тусхай гэртэ урижа, шүүгдэһэн хоёроо хойморто хуулгаба. Архин элбэг, хорзын хатуу, бааһаар бууза, хошхоногто хэһэн харма, хониной мяхан, адуунайшые бии хаш, хүндэ бүүдүүн хээрнүүд эндэ тэндэ харагдана. Тээд даб гэхэн хүн хээр мүлжэхэ гэхэгүй байгаа, юундэб гэхэдэ, тэрэниие хуха шаажа шадахал хүн мүлжэхэ ёһотой. Тиимэшые хаа, хээр сохихо гээшэ ямар нэгэн оньһотой, хүсэ шадалаараа болохогүй, миин лэ гараа үбдэхөөгөөд, хабдахаагаад халадаг байгаа. Тиихэдэнь зоной дундаһаа шүүрдэгэрхэн үбгэжөөл бодожо ерээд, алим бэ үзээлдаа, хүбүүд, гэхэ. Нюргандаа абашажа, хоёр-гурба далайха шэнги болоод, лас гэхэн шанга абьян гараад, хухарһан хээрэй үүдэнэй дээдэ эрмэг сохёод унашахадань, зон шаг шууяа табича, тугаарай хээр диилээгүй шийдагар улаан хүбүүд эшжэ, уруугаа харашоод, хуужа байгаа хэн.

Боосоо шүүжэ баярлаһаһан баян Дамдинаа дууджа, ши тэрэ амбаарай эзэндэ ошоод, бэшэ хоёр нүхэртэш архи хэдэ хэрэгтэйб, абаад хайрла, үлүү гэртээ үетэн нүхэдөө оруулжа, ундалуулан эдээлүүл гэбэ ха. Одоошье айлшадаа таража, илангаяа нүгөө хоёр баянаа мориндонь мордохуулахадань, бидэ шамда тэрэ нэгэ хэдэ адуу мал үгэхэдөө, юунэйшые захада бодоногүйбди даа гэхэниинь, шүдэгүй амаа ангайхадань, ойро байһан хүнэй ойгоо гутамаар байгаа хэн. Тээд хоёроо түргэн саашань ябуулха ханаагай, зай, хани нүхэдни, хожом үшөө хайн найрлажа сагаалхабди, хайн хүрэгты, моридтнай номгон бээе гэжэ байжа, худалаар нээрээ маһалзахадань, хашаагаар дүүрэн хони хурьяа, адуу малымнай абаад, эшэхэшыегүй хани нүхэд гэжэ байхын харыш гэлдээд, моридойнгоо хойто хүл дээрэ эрьедээд, гүйлгэдэжэ ябашоо хэн.

Нүхэдөө мордохуулан эзэн гэртээ орожо, бодолгото боложо, байза, энэ барлаг хүбүүнэй хүшөөр баян дээрээ

баян болобо, урданиинь дэмыл шоо үзэжэ, шобто харадаг байгаа гүб гэжэ бодобо. Барнаагшни баһал өөрөө зэмэтэй байдаг хэн. Нэгэтэ гурбан жэлэй саада тээ бэлэй гү, үбэлэй сагта, хүршымнай бээер багашаг гунаан буха газаадахи хорёотой үбһэндэмнай орожо, хашааень үдэр хүнигүй хандажа, амар заяа үзүүлхээ болхондонь, хүни уураа ехээр хүрэн Дамдин хахадһаа доошоо болотор задалаатай сомоо дээрэ гараад, хуһан шидам баринхай үбһэн доро хоргодоод хууба ха. Уданшьегүй хашаанай модод няжаганан, мүнөөхи хүйхэрын сомоо дээрэн хүржэ гараад, үбһэ эдижэ захалхадань, толгойдонь дүтэ хууһан Дамдин

бухын хоёр эбэрһээ аһаба. Угаа ехээр соһоһон бухын хойто хоёр хүл дээрээ бодоноб гэхынь тэндэ, сомоо дээрэнхээ түлхижэрхихэдэнь, буха хашаа бала дараад ошожо унахадаа, һүүжээ гэмтээбэ. Бухын хойто бэень эзэгүй болоод, гансал хоёр урда хүл дээрээ бодохо гээд лэ мухаржа байгаа хэн. Хойто үдэрын бухын эзэн - хүршэнь юунэй болоһые ойлгоод, баянайда ерэжэ, хараал шэрээл табича, харуу баянһаа бухынгаа сэн абаха боложо гараа хэн. Хара хамганайн хараахан бүри тэсхын аргагүй, байза, энэ барлагаа яаха гээшэб гэжэ байтарнь, тэрэ нутагайн нэгэ ангуушан орожо ерээд, гэрэй эзэнтэй энэ тэрэ юумэ хөөрөлдэжэ байтараа бидэ үглөөдэр баабгай дайлахаая хүдөө гарахамнай гэбэ. Гурилтай хаа, займаар заахан үгэлсыт гэжэ ерээб гэбэ. Тэрэ бэлэн баабгайшни хаана байгаа юм гэжэ энгүүтэйгээр хурахадань, намар хэрмэнэй агнуурида ябахадань, баабгайн эшээн нүхэ олоод, түргэн саашаа болоо хэм гэбэ.

Мэхэтэй баян нилээн удаан бодолгото болобо: - Ши минии тэнэг мундуу Дамдин барлагые хайн мэдэхэш, намда амар заяа үзүүлхээ болёо. Мэнэ хая дуулаа ёһотойш, хүршынгөө гунаан бухые эбэрэһэнэйнь түлөө сэнгыень түлөөб. Ганса энэ бэшэ, хэдэ адуу малымни сохижо алаа гэжэ хананаш, унажа ябаһан морёо улаан нударгаараа толгой руунь шаажа алаадхидаг юм. Би шамда юу эриһешни, хуу түлэхэб, шамгүйгөөр ши бидэ хоёрто нүгэл хүрэхэгүй.

Юу хэхээ ойлгоһон ангуушан айһандаа амаа ангайшоод хуужа байба. Баян амбаарайнгаа эзэниие дуудуулжа, энэ хүндэ нэгэ пүүд гурил хэмжээд үгэ гэбэ. Үглөөгүүр Дамдин барлагаа хүнэһэ хүшэтэйнь унаха мориинь эмээлүүлжэ, энээнһээ хойшо ангуушан болохош гэхэдэнь, ямар хайн эзэмни гээшэб, минингээ түлөө ходо оролдохо гэжэ угаа ехэ байртай дүрбэн ангуушаннаа, табдахинь боложо мордолсоо хэн. Уданшьегүй хушата хүндын эхиндэ баабгайн эшээлхэн газарта хүржэ ерэбэ. Баабгайн

нүхэнһөө нилээн холо моридһоо буужа харахадань, томо шоргоолзоной бута шэнги, пүмпэгэр сагаан сэн харагдана. Мүнөөхил удамарша ангуушамнай бэшэ нүхэдтөө юу хэхээ ябаһанаа огто нюужа, тад ондоо юумэ заажа үгэхэдөө, энэ Дамдин гээшэмнай тэнсэлгүй хүшэтэй хүн, өөһэдөө мэдэнэт, тиимын тула энэниие баабгайтай тэнхээнь туршаад үзэбди гэбэ. Тиигээд нэгэ залуу хүбүүндэ хандажа, ши тэрэ нариихан шэрэнги унагаагаад, дүрбэ-табан алда утатайгаар тайража абаад ерэ гэбэ. Шэрэнги асархадань, удамарша ангуушан Дамдинда хандажа, тээ тэрэ пүмпэгэр сагаан саһа харана бээшэ, тэрээн доро баабгайн

эшээн. Шимнай ошожо, нүхэ руунь хадхажэ нэрээхэш, гүйжэ гарахадань, бидэ буудахабди гэбэ. Баарма Дамдин нүхэдэйнгөө нюурнуудые нэжээдэр хаража энэбхилээд, намда хэлэжэ үгыт даа, тэрэ баабгай гээшэтнай томо амитан юм гү гэжэ хурахадань, ахалагшань мэдэнэгүйб, томо, багашье байжа болохо гээд уруугаа харашоо хэн.

Дамдин баабгайн нүхэн дээрэ ошожо, пүмпэгэр саһыень унагаагаад, нүхэ руунь хоёр-гурба гудараад орхибо. Шэхэ дүлиирмэ хүнхинөөн боложо, хүбхэ шорой урдаһаань бад байса шэдэгдээд, юугээшые ойлгожо ядажа байһаар, баабгайда зүүн шэхэ руугаа альгадуулаад, шүүд шамай хүл дээрэ тогтобо. Хойто хоёр хүл дээрээ бодошоод, дахин довтолхоёо байхадань, хоёр түхэрээн шэхэнһэнь хам бажуужа, хажуудаа байһан шэнэһэндэ баабгайн тархи хэдэ хэдэ нэшээд, хажуу тээшээ халба хүрөөд, нүхэдөө буудахань гэжэ ханаһаниинь тэдэн харагдаха юм бэшэ. Мүнөөхи баабгайн хуужа байтараа, хажуу тээшээ унаад, ама хамарһаань улаан шуна саһан дээрэ гоожуулжа хэбтэхэдэнь, абаа бээшэ, хүниие шаахашни энэ гэжэ хэлээд, нүхэдтөө ошобо. Нүхэдтөө ошоходонь, моридын байгаад, эзэдын харагдаха юм бэшэ. Гэнтэ модондо юумэнэй харшаганыхада, дээшээ хараһаниинь дүрбэн суута ангууша нүхэдын нэжээд шэнэһэнэй оройдо гаража тэбэринхэй, халаганалдажа хууба. Буугыт түргэн, битнай баабгайгаа диилээб гэхэдэньшые буунагүй. Уурлажашье, аргадажашье ядаад, орой болохонь, тэрэнээ үбшэжэ ажаллыт гэхэдэнь, модоной оройһоо бууба. Дамдин гал түлжэ, сай шанажа, үнэн сэхэ хайн нүхэдөө дулаасуулжа, гол оруулаа бэлэй. "Муу хэхэдэнь, хайе хэхэ юм", - гэхэн үгэ эндэһээл удхатай. Дамдин нүхэдтөө уурлажашьегүй аад, баабгайда альгадуулжа, манхайжа хабдаһаһан шэхэнэйнгээ хордоходо, хайшаа зантай, ямар амитан бэ гэжэ тугаар хүнэй хурахада, юундэ хэлээгүйбта гэбэ. Дамдинһаа

айһан ангуушад уданшьегүй баабгайнгаа арһа шүрбэһыень хуу татажа, арһатай ехэһхи мяхыень ашажа үгөөд, хүниндөө гэртээ мордоо хэн.

Муу ханаа ханаһан баянай бурханай урда жэрэгэр олон зула бадараажэ, нэгэ хайн ламые залажа, Дамдинай хойнохиие уншуулха гэжэ бодожо хуутарын, газаа нохой һаб-һоб гэлдээд, абяагүй болошходонь, үүдээ хэмээхэн онгойлгожо хараба. Дамдин барлагын тэрээхэн хэбэрээ халбагар-далбагар ашаатай юумэ моринһоо буулгажа байба ха. Муу юумэ харабаб гэжэ айһан баян бүглэржэ унаад, боһогоо дэрлээд, алдалшахадань, хара хамганиинь оог хуугай табича. Уданшьегүй шуужанай болоходо, газаагуур ябаһан улад сугларба. Уһа саһа турьяжа, санзай барюулагты хамартань гэжэ томоотой үбгэн заабари үгэнэ. Бүглэрхэн эзэнэйнгээ мэдээ ороходо, баабгайн арһа гэртээ оруулба.

Сагаалганай энэ ханада баян дасанһаа шоожо ламые залажа, ном уншуулжа, сэржэм үргүүлбэ. Шэнэ жэл гараба ха юм, шоо табича, саашанхай байдал тухай үзэжэ үгыт гэхэдэнь, шоогоо хоёр-гурба эрьюулээд, "Ши тэрэ барлаг хүбүүнэйнгээ хүсөөр баяжажа байгаа хүн байнаш, тэрэнээ огтолон муулуулжа болохогүй. Муулуулал хаа, гэнтэ үгырхэш, адуу малшни халхи шуурганда туугдаһан шэнги үгы болохоёо байна. Үшөө тнихэдэ гэр бүлэ соһоошни нэгэ хара шарайтай эхэнэр хүн ходо муулуулдаг юм байна, энэниие бодожо үзээрэй" гэбэ ха. "Та, ламбагай, бурханай шаби ха юмта, намда хайн ойлгуулжа үгыт, дахин Дамдиниие муулуулхагүйн тула юу хэхэ, яаха болоно гээшэби?" гэбэ. Дамдин гээшэтнай баатар түрэлтэй, баян гартай эрэ гээшэ, тиимын тула Дамдиниие өөрынгөө зэргэтэй болгожо, хажуудаа туһалагшаар абгаты, өөрөө ажалша, шамбай шиираг, улад зоноор хүдэлхэдөө бэрхэ хүбүүн янзатай", - гэбэ. Ламбагайгаа хүндын ехээр хүндэлжэ, дүрбэн хүлтэй юумэ заажэ, дасандань залажа буулгаа хэн. Ямар эхэнэрэй шоодо оройны ойлгоһон эзэн өөрынгөө хамганда ошожо, ламбагайда шоо табюулжа, Дамдиниие өөрынгөө зэргэтэй болгожо, туһалагша болгообди гэхэдэнь, юу хэлэнэ гээшэбши, тэрэ тэнэгшнэй удахагүй өөрыешни барлаг болгохо гэхэдэнь, дуугай, хуу үлэгшэн, хүн дуулуужа, дахин Дамдин тухай "амашье ангайхаяа боли, муу юумэ дуулаал хаа, үһыешни хуу зулгаажэ хаяхаб, яһан үргыеш ябталхаб, хобхо татажа хаяхаб гэжэ хараба.

Дамдинай газаа ябахадань, эзэниинь ажалшандаа, үетэн нүхэдөө дуудаад ерэ гэжэ захирба. Энэ үдэрһөө хойшо энэ хүнэй заабаряар ажаллаа хэхэ болобот гэхэдэнь, Дамдин хэдэшые дурагүй хаа, нүхэдэйнгөө урматтай хүхиюун шарайнуудые харахадаа, дуугай байжа зүбшөөлөө үгөө хэн. Зүбшөөһэниинь зүб, үбгэн наһатай болотороо үгытэй зониие өөдэнэ үргэжэ, үгэлхэн зониие хүндэлжэ, мууе даража, хайниие нэргээжэ ябаһан юм гэлсэгшэ.

Р.Н. РИНЧИНОВ,
хүдөө бэшэгшэ,
Захааминай аймаг.

СЭДЬХЭЛ ХҮДЭЛГЭМЭ МОРИН ХУУР

Сагаан харын хайндэртэ Монгол гүрэнэй морин хууршадай ансамбль Буряад орон айлшалжа, февралийн 4-дэ Улаан-Үдын филармонийн зал соо концерт табиба.

Хоёр үгөөр тус ансамбль тухай мэдүүлэе. 1993 ондо Монголой габыята артист Ц. Батчулуун морин хуур, ятаг, иочен, флейтэ, фортепиано дээрэ наадажа шадаха 18-24 наһатай залуушуулые суглуулжа, ансамбль байгуулхан юм. Багахан саг соо үндэрөөр сэгнэгдэжэ, Голланди, Франци, Япон, Солонгос гүрэнүүдтэ

уригдажа, концерт-наадаая харуулжа захалаа хэн. Филармонийн тайзан дээрэ бүхы оркестр, морин хуурай квартет утаар аялгатуулхан монгол болон

буряад арадуудай дуунуудые зэдэлүүлжэ, залаар дүүрэн харагшадай дура сэдхэлые татажа, халуун альга ташалгаар угтуулба.

Концертын хүүлээр ансамблин ударидагша Ц. Батчулуун ансамблингаа зүгһөө Буряадай гүрэнэй филармонидо морин хуур бэлэг барижа, Монгол туургата арадуудай онсо илгаатай, сэдхэл баярлуулма морин хуурай хүгжэм зэдэлжэ байхыень хүсэбэ.

Б. ГИНДЫНЦЫРЕНОВ,
БГУ-гай V курсын оюутан.
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: айлшад бэлигээ харуулна.
Ц.ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фотонууд.

ФЕВРАЛИЙН хүүл багаар Улаан-Үдын багшанарай 2-дохи училищиде "Сагаан харын дангина" гэхэн конкурс үнгэргэгдэбэ. Энэ мүрысөөндэ Лена Сабхандаева, Альбина Дармаева, Света Аранжурова, Дарима Дылыкова, Аня Галсанова, Намсалма Аюшеева, Наташа Доржиева гэгшэд хабаадаа.

хүнэй дура сэдхэл татажа, урданмай уян нугархайгаар хатаржа, бидэндэ ехэл хайшаагдаа.

Шагай наадалга, малгай, алта нюулга, зүүн, утабан, зангилаа гэхэн наадануудые басагад хайшан гэжэ наададаг байхыень харуулжа үгэбэ.

Конкурсын түгэсхэлдэ жюрин гэшүүд - буряад хэлэ бэшэгэй багша С. Т. Тогочеева.

ОЛОНОЙ ДУНДАНАА ШАЛГАРАГШАД

Уг изагуураа тордиггүйгөөр тооложо шадаха, үрэлнүүдые хэлэхэ, үндэһэн арадайнгаа ёһо заншалнуудые мэдэхэ, эдее бэлдэжэ шадахааа гадна, гоё хайханаар дуу дуулаха, уян нугархайгаар хатарха гэхэн шанга эрилтэнүүд конкурсдо хабаадагшадай урда табигдаһан байна.

Конкурсдо хабаадагшад жээрэб татаһанай гуримаар хойно хойноһоо хубарилдан гаража, өөр тухайгаа, уг изагуур тухайгаа тогтон торондуйгөөр хөөржэ, сугларһан хүнүүдые ехээр баярлуулаа.

Удаань конкурс хүтэлхэн Чимита Дамбаева Тания Банзарагцаева хоёрой табиһан асуудалнуудта басагад харюунуудые үгэбэ. Буряад арадай ёһо заншал, хубсаһан, угалзанууд, сагаан эдээн, үхибүүдэй хүмүүжүүлгэ, арбан сагаан буян ба арбан хара нүгэл тухай хөөржэ үгэхэ даабари басагад эрхимээр дүүргэжэ шадаа. Тэдэнэй дундаһаа Наташа Доржиева буряад угалзанууд тухай бидэндэ ехэ нонин юумэ хөөржэ үгөө.

Үрмэ, бүхэлээр шанагдһан мяхан, аарса, эрээлжэ, бууза, бообо гэхэ мэтын эдэснэй дээжэһээ басагад жюридэ хүртүүлбэ. Буряад арадай дуунай, хатарай конкурс эхилжэ, ололгхи басагад бэлигтэй бэрхэ мэргэжэлтэй дуушад, хатаршаднаа дутахаар бэшээр хонгёо хайханаар дуулажа, уян нугархайгаар хатаржа, сугларагшадай зүрхэ сэдхэл хүдэлгөө.

Альбина Дармаева тайзан дээрэ гараад урин, илдам шарайгаараа, зохидхон бэеэрээ, гэрэлтэжэ байһан эдир наһаараа

хүгжэмэй багша Г. В. Михеева, педагогикын багша С. Н. Нимбуева, буряад таһагые даагша С. Ю. Жамсуева, хүмүүжүүлгын талаар директорэй орлогшо Т. С. Соловьёва, 45-дахи бүлэгэй оюутан Галя Цыбикова гэгшэд мүрысөөнэй дүн гаргаба.

Халуун альга ташалган доро "Сагаан харын дангина" гэхэн шанда Наташа Доржиева хүртэбэ. "Мисс грация" Альбина Дармаева болобо. "Мисс очарование" гэхэн шанда Дарима Дылыкова хүртэбэ. Света Аранжурова - "Мисс хозяюшка" болобо. Хүүлшын шан - "Мисс артистичность" Намсалма Аюшеевада үгтэбэ.

Басагадта гарай бэлэг барюулхааа гадна, ехэ амжалта туйлаһаниень гэршэлхэн лентэнүүд зүүлгэгдэбэ. Эдэ басагад Буряад оронойнай элдэб районнууднаа болоно. Уг гарбал, ёһо заншал мэдэхэ байһаниень ехэ урматай байна.

Удангүй бидэ хүүтэдэй саадта хүмүүжүүлгэдээр хүдэлхэбди. Сагай хэдэ хубилжа байбашье, үхибүүдэе багаһаань хойшо хайнаар, гэртэхинээ хүндэлхөөр хургажа, буряад арадайнгаа нангин бааялигууд тухай ойлгуулан заажа, ёһо заншалаа мартангүй ябахэ ёһотойбди. Энэ конкурсын забнарлаада 23-дахи, 33-дахи бүлэгүүдэй оюутад хонгёо хайхан хоолойгоороо үхибүүдтэ зориулаһан дуунуудые дуулаа хэн. "Сагаан харын дангина" гэжэ конкурсый дүүрэнэй хүүдэд бидэ булта ёхорхоо хатаржа, ехэл хүхюүн, баяртай тараа хэмди.

Оюна ЭРДЫНЕЕВА,
оюутан.

Шатар ЭРХИМЛЭГШЭДЫЕ УРМАШУУЛБА

Зүүн Сибирийн түмэр замай баригдаһаар 60 жэлэй ойдо зориулагдаһан шатарай наадан үнгэргэгдэбэ. Түмэр замайхидай Соёлой ордон соо болоһон хоёр үдэрэй нааданда 68 шатаршан хабаадаа.

Мүрысөөндэ 12, 14 наһа хүрэжэ ябаһан хүбүүдһээ гадна, эрэшүүд, эхэнэрнүүд хабаадажа, дүрбэн бүлэгтэ наадаба. 12 хүрэтэр наһанай бүлэгэй

хүбүүдэй дундаһаа тренер В. Цыреннимаевай хүмүүжүүлдэг Егор Хернеткин 4,5 очкотойгоор түрүү хуури эзэлэе. Удаадахи хоёр хуурида Ваня Баханов, Андрей Антохонов гэгшэд гараа. Хоёрдохи бүлэгтэ наадагшад сооһоо Татьяна Агафоновагай хурган хүмүүжүүлдэг Аюр Санжиев шалгарба. 18-дахи хургуулида хурадаг Аюр дүн хамта 5,5 очко абаһан байна.

Тренернүүд Максимов Митупов хоёрой хурагшад Юрий Брызгунов, Тимур Башкуев гэгшэд удаадахи хууринуудые эзэлбэ.

Эхэнэрнүүдэй дундаһаа багшанарай гүрэнэй универсигедэй табадахи курсын оюутан Анастасия Агафонова эрхимлэжэ гараба.

Эрэшүүдэй дунда үнгэргэгдэһэн наадан

нонорхолтой байба. Эндэ тус тустаа 7,5 очкотой болоһон Анатолий Раднаев Павел Кликунов хоёрой хэнийн түрүү хуури эзэлхэ байһые коэффициентээр тодорюулагдаа. Энээнэй дүнгөөр Анатолий Раднаев түрүүлбэ.

Шатарай ветеранууд сооһоо республикын үнинэй шатаршад, спортын мастера кандидатнууд Б. Ц. Сампилов, Б. О. Мункоев, А. Сайбонов гурбан хубариба.

Хоёр үдэрэй туршада шалгаржа гараһан шатаршадта мүнгэн шан барюулагдаа.

Т. ДАМБАЕВ.

Буряад Республикын хургуулын габыята багша, Россин Федерацийн арадай гэгээрэлэй отличник, гэгээрэлэй ветеран

Должин Цыксовна ЦЫКСОЕВАГАЙ

наһа бараһан ушараар Хэжэнгын аймагай захиргаан, эрдэм нуралсалай таһаг профсоюзай райком, гэгээрэлэй ветеранууд түрэлхидтэнь, дүтын хүнүүдтэ гүнзгэй шаналаа гашуудалаа мэдүүлэе.

Мартын 15-да үглөөнэй 9 саһнаа Ородой-Адаг тосхондоо хүдөөлүүлэгдэхэ.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Редактор **Ц.Б.ЦЫРЕНЦОРОЖНЕВ.**

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б.М.Ж. (харюусалгата секретарь), РИПЧИНОВ С.Д. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., ПИШТАЕВ В. П. (хэблэлэй директор), САМБЯЛОВА Т.В.

Манай адрес:

670000, Улаан-Үдэ, Каландаршвилиин үйлэ, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудалан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэлэй 4269.

Хэблэлдэ тушаагдаһан саг 17.00.

"Республиканска типографи" гэхэн АО-до газетэ хэблэгдэе.

Директорэйнь телефон: 2-40-45. Б-0079-дэхи номертойг оор бурхидхэлтэ абтанхай. Заказ №7720.

Редакциин телефонууд: редакторай - 2-50-96, приемнын - 2-54-54, редакторай орлогшонорой - 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин - 2-50-52, секретариандай - 2-60-91, таһагууд нийтын-политическэ - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон хургуулинуудай - 2-60-21, (даагшань), 2-57-63, олонийтын хүдэлмэрийн ба мэдээсэлэй - 2-54-93, (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; орнуудтын - 2-67-81; корректорнүүдэй - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66-76. Манай корреспондентнууд: Агинскда - 3-42-19; Закаменскда - 30-61.

"Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтери - 2-23-67, вахта - 2-35-95.